

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Jessica Bergström

Flyttningsförbud

- en studie av gällande rätt med beaktande av Sveriges inkorporering
av barnkonventionen

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Titti Mattsson

Termin för examen: period 1 HT2019

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	4
FÖRKORTNINGAR	5
1 INLEDNING	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte och frågeställning	7
1.3 Metod och material	8
1.4 Avgränsningar	12
1.5 Forskningsområde	13
1.6 Disposition	14
2. BAKGRUNDEN TILL REGLERINGEN OM VÅRD AV BARN	16
2.1 Allmänt	16
2.2 SoL	16
2.3 LVU	17
2.4 Centrala principer inom den sociala barnvården	21
2.4.1 Återföreningsprincipen	21
2.4.2 Rättssäkerhetsprincipen	22
2.4.3 Principen om barnets bästa	23
2.4.4 Principen om barnets rätt till delaktighet	24
2.4.5 Principen om rätten till familj och privatliv	25
2.5 Sammanfattning	26
3. GÄLLANDE RÄTT	28
3.1 Allmänt	28
3.2 Flyttningsförbud	28
3.3 Umgängesbegränsning	31
3.4 Vårdnadsöverflyttning	33

3.5 Barnrättslagen	34
3.6 Vägledande praxis från HFD	37
3.6.1 RÅ 84 2:78	37
3.6.2 RÅ 88 ref. 79	38
3.6.3 HFD 2011 ref. 13	38
3.7 Praxis från Europadomstolen	40
3.8 JO-beslut angående flyttningsförbud	41
3.8.1 JO 1998/99 s. 294	42
3.8.2 JO 2014/15 s. 426	42
3.8.3 JO 2018/19 s. 546	43
3.8.4. Slutsats och analys av JO-beslut	43
3.9 Sammanfattning	44
4 KAMMARRÄTTSFALLSSTUDIE	47
4.1 Allmänt	47
4.2 Flyttningsförbud vid överväganden om ansökan om beredande av vård	47
4.3 Flyttningsförbud pga. umgänge m.m.	49
4.4 Flyttningsförbud vid överflyttning av vårdnad	52
4.4 Flyttningsförbud övrigt	56
4.5 Upphörande av flyttningsförbud	57
4.6 Sammanfattning och analys	59
5. ANALYS	62
5.1 När ska flyttningsförbud beslutas?	62
5.2 Barnets bästa och barnets rätt till delaktighet	66
5.3 Rätten till familjeliv och återföreningsprincipen	69
5.4 Föräldrars rättigheter kontra barns rättigheter	71
5.5 Barnrättslagens inverkan på flyttningsförbud	72
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	75
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	78

Summary

This essay discusses the current law of the 24 § of the law (1990:52) with special regulation regarding the care of young people (LVU), prohibition to move a child from their family home. The prohibition bans parents from moving their child back to their home from a family home. It's a strong interference in the life of the parents and the child. The purpose of the essay is to investigate the current law regarding when a decision to ban the parents to move their child from a family home can be made, which means to investigate in which situations a prohibition to move the child from a family home can be made and why. Furthermore there is also an addition to the purpose to investigate how, as well as where, the lines for children's rights extends regarding the prohibition to move a child from a family home.

The purpose of the prohibition to move a child from a family home is to regard the best interest of the child and to prepare the child for a reunion with its parents. There are five different principles that have an effect on the judgement of the prohibition to move the child from a family home; the principle of reunion, the principle of legal security, the principle of the best interest of the child, the principle of the child's rights to participate and the principle of the rights to privacy and family life. The essay will therefore also discuss these different principles and analyses how the different principles stands against each other at the application of the prohibition to move a child from a family home in the LVU. This is done to investigate how far the child's rights and the parents' rights extends at the application of the prohibition to move a child from a family home. There is also a separate empiric study of the case law from the administrative court of appeal done to expand and to clarify the current legal position in practice.

It can be concluded that a child's age, situation and maturity affects the judgement of the prohibition to move a child from a family home. The prohibition to move a child from a family home shall be applied if the child

has a strong connection to the family home and an inadequate connection to the parents. The child's will plays greater importance in the judgement as the child ages. There is a strong presumption that the prohibition to move a child from a family home shall be applied if there is an ongoing process regarding preparation for care according to LVU or a transfer of custody.

Sammanfattning

Uppsatsen behandlar gällande rätt vad avser flyttningsförbud i 24 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. Flyttningsförbud är ett förbud för vårdnadshavarna att flytta hem sitt barn från ett familjehem. Det är en väldigt ingripande åtgärd i både barnens och föräldrarnas liv. Uppsatsen syftar till att utreda gällande rätt beträffande när ett beslut om flyttningsförbud för barn kan ske, vilket innebär att utreda vid vilka situationer flyttningsförbud vanligen beslutas och varför. Dessutom ingår det i syftet att utreda hur samt var gränserna för barns olika rättigheter går vid beslut om flyttningsförbud.

Flyttningsförbudets syfte är att se till barnets bästa och förbereda barnen för en återförening med sina föräldrar. Det finns fem olika principer som inverkar på bedömningen av flyttningsförbud: återföreningsprincipen, rättssäkerhetsprincipen, principen om barnets bästa, principen om barnets rätt till delaktighet och principen om rätten till privat- och familjeliv. Uppsatsen kommer därför även att behandla dessa principer och analysera hur dessa principer står sig mot varandra vid tillämpningen av bestämmelsen om flyttningsförbud i LVU. Detta görs i syfte att utreda hur långt barnets respektive föräldrars rättigheter sträcker sig vid tillämpningen av flyttningsförbud. Det görs även en separat empirisk rättsfallsstudie över kammarrättsdomar för att utöka och klarlägga gällande rättsläge i praktiken.

Det kan konstateras att barnets ålder, situation och mognad påverkar bedömningen av flyttningsförbud. Flyttningsförbud ska beslutas om en vårdnadshavare vill flytta barnet från familjehemmet när barnet har en stark anknytning till familjehemmet och bristfällig anknytning till vårdnadshavaren. Ju äldre barnet är desto större betydelse har barnets vilja vid bedömningen. Om det pågår en process om beredande av vård enligt LVU eller överflyttning av vårdnad föreligger en stark presumtion om att flyttningsförbud ska beslutas.

Förord

Jag vill här rikta ett varmt tack till min familj, kollegor och vänner som alltid stöttat, uppmuntrat och varit ett ovärderligt stöd. Jag vill speciellt tacka min underbara sambo för att han alltid finns där och stöttar mig i allt jag gör, utan honom hade jag aldrig varit där jag är idag.

Jag vill även rikta ett stort tack till min handledare Titti Mattsson som hjälpt mig under uppsatsens gång med inspiration och vägledning.

Borås den 8 januari 2020

Jessica Bergström

Förkortningar

FB	Föräldrabalk (1949:381)
LVU	Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
SoL	Socialtjänstlag (2001:453)
RF	Regeringsformen (1974:152)
Europakonventionen	Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
RÅ	Regeringsrättens årsbok
HFD	Högsta förvaltningsdomstolen
Dvs.	Det vill säga
Pga.	På grund av
S.k.	Så kallad
Prop.	Proposition
SOU	Statens offentliga utredning
Barnrättslagen	lag (2018:1 197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter
JO	Justitieombudsmannen
Barnkonventionen	FNs konvention om barnets rättigheter

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Flyttningsförbud är ett förbud för vårdnadshavarna att tillsvidare eller under en viss tid flytta barnet från familjehemmet.¹ Flyttningsförbud är ett viktigt rättsligt instrument för att skydda barn samtidigt som det är en starkt ingripande åtgärd i föräldrarätten. Det kan framstå som märkligt att vårdnadshavaren kan hindras från att ta hem sitt barn när vårdnadshavaren vill att den frivilliga vården ska upphöra eller då ett tvångsomhändertagande enligt lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) upphör. Regeln om flyttningsförbud är en inskränkning av bland annat rätten till privat- och familjeliv, som återfinns i artikel 8 Europakonventionen². Regleringen om flyttningsförbud kan därmed skapa frågor om rätten till familjeliv, barnets bästa, barns rätt till delaktighet och rättssäkerhetsprincipen.

Barn har genom tiderna varit rättsligt utsatta och föräldrars rättigheter har varit stark i Sverige, vilket lett till att barnens rättigheter har fått ge vika åt föräldrarnas rättigheter.³ De som har huvudansvaret för barnen är deras föräldrar och vårdnadshavare.⁴ Av 6:1-2 föräldrabalken (FB) framgår det att barn har rätt till trygghet, omvårdnad och god uppfostran samt att det är vårdnadshavarnas ansvar att se till att barnen får detta. Det är inte alltid som vårdnadshavare kan uppfylla sitt ansvar för sina barn och de kan då få hjälp av socialtjänsten med exempelvis frivillig placering av barnen i familjehem eller HVB-hem. Det förekommer även att barn ibland inte kan bo kvar i hemmet, varvid dessa barn kan komma att omhändertas enligt LVU. En av principerna i LVU-lagstiftningen är att barn som omhändertas ska ha kontakt med sina vårdnadshavare under tiden barnen är omhändertagna och att barnen

---

¹ Mattsson (2006), s. 209.

² Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

³ Mattsson, (2006), s. 20.

⁴ Flodström (2004), s. 9.

ska återförenas med sina vårdnadshavare när det är möjligt, dvs. återföreningsprincipen.⁵

Att skydda barn har kommit att bli en viktig fråga för lagstiftaren. Barns rättigheter har i praktiken varit begränsade och de har inte erhållit det skydd som barnkonventionen⁶ stadgar.⁷ Med hänsyn till att lagstiftaren har ansett att barns rättigheter och skydd är en viktig fråga infördes i januari 2020 en barnrättslag, vilken gjort att barnkonventionen inkorporerades i svensk lag, genom SFS lag (2018:1 197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (kallas i denna framställning för barnrättslagen). Det är därmed av intresse att se till hur barnrättslagen kan komma att inverka på tillämpningen av regelverket som begränsar vårdnadshavares rätt till sina barn, dvs. flyttningsförbud. Det är även viktigt att utreda när flyttningsförbud tillämpas i praktiken, hur samt var gränserna för barns samt vårdnadshavarnas olika rättigheter går.

1.2 Syfte och frågeställning

Uppsatsen syftar till att utreda gällande rätt beträffande när ett beslut om flyttningsförbud enligt LVU kan ske och hur detta överensstämmer med centrala principer inom den sociala barn- och ungdomsvården som rör barns rättigheter. Detta innebär dels att klargöra vid vilka situationer flyttningsförbud vanligen beslutas och varför. Dels ingår det i syftet att utreda hur samt var gränserna för barns olika rättigheter går vid beslut om flyttningsförbud. Det ingår vidare i syftet att utreda kring hur barnets bästa och barnets rätt till delaktighet står sig mot föräldrars rättssäkerhet och rätten till privat- och familjeliv vid gällande rättstillämpning av flyttningsförbud. Sammanfattningsvis kan syftet med uppsatsen sägas vara att klargöra hur tillämpningen av flyttningsförbud står sig i förhållande till grundläggande principer i barnrättslagen. Uppsatsen kommer även beröra frågan om

---

⁵ SOU 2015:71, s.520.

⁶ FNs konvention om barnets rättigheter.

⁷ Boqvist Hildingsson (2018).

tillämpningen av flyttningsförbud kan komma att förändras med anledning av barnrättslagen

För att uppnå syftet kommer följande frågeställningar besvaras:

- I vilken utsträckning och vid vilka förutsättningar kan ett flyttningsförbud enligt LVU tillämpas i enlighet med gällande rätt?
- Var går gränserna för barnets rättigheter såsom barnets bästa och barnets rätt till delaktighet vid beslut om flyttningsförbud?
- Hur står sig principerna om barnets bästa och barnets rätt till delaktighet mot föräldrarnas rättssäkerhet och rätten till privat- och familjeliv vid gällande rättstillämpning av flyttningsförbud enligt LVU?
- Hur påverkar barnrättslagen bestämmelsen om flyttningsförbud enligt LVU?

1.3 Metod och material

För att fastställa gällande rätt om när beslut om flyttningsförbud av barn enligt LVU är tillämplig används den rättsdogmatiska metoden.⁸ Den rättsdogmatiska metoden används för att kunna utreda gällande rätt.⁹ För att utreda hur gällande rätt ser ut idag kommer det att göras en undersökning av vilka rättsregler som är tillämpliga på situationen. Den rättsdogmatiska metoden innebär till stor del att svaret på ett problem eftersöks i rättskällor.¹⁰ I den rättsdogmatiska metoden ingår rättskällevärdet, ett verktyg för att utreda gällande rätt och se till vilka källor som bör användas vid utredningen.¹¹ Rättskällevärdet anger en hierarki av det material, dvs. rättskällor, som används vid utredningen.¹² För att fastställa gällande rätt används lagstiftningen som den primära källan i den svenska rättskällevärdet.¹³ I

---

⁸ Wenander, Önnersfors (2019), s. 49.

⁹ Korling Zamboni (2013), s. 23.

¹⁰ Korling, Zamboni (2013), s. 21.

¹¹ Bernitz m.fl. (2014), s. 31.

¹² Bernitz m.fl. (2014), s. 31.

¹³ Ibid.

uppsatsen kommer därför aktuella lagar att utredas i ett de lege lata-perspektiv, dvs. hur gällande rätt ser ut.¹⁴

Med hänsyn till att barnrättslagen införts i januari 2020 och att aktuell lagtext är generell kommer uppsatsen fokusera även på förarbeten till relevant lagtext. Förarbetens rättskällevärde är lägre än lagens men då förarbetena är utförligare än lagen används förarbeten för att tolka lagen och förstå lagens syfte.¹⁵ Förarbeten används i uppsatsen för att få en förståelse av syftet med lagen och för att tolka lagtexten. Förarbetena används därmed för att kunna fastställa när lagstiftaren har avsett att flyttningsförbud ska fastställas. Förarbeten används även för att förstå hur barnrättslagen kan komma att inverka på rättsområdet och vilka centrala principer inom den sociala barnavården som är av betydelse vid aktuell lagstiftning. Förarbeten ger dock inte alltid tillräcklig vägledning. Gällande det undersökta rättsområdet ger förarbetena endast en begränsad vägledning vid tolkningen av bestämmelserna och därför kommer även HFD-avgöranden att redogöras för. Ett urval av äldre HFD-avgöranden kommer kort redogöras för. De rättsfall som används har fått betydelse för gällande rätt. Det finns ett viktigt prejudikat från HFD som behandlar förutsättningarna för flyttningsförbud. Rättsfallet utgör en viktig del av den gällande rätten och kommer därmed att redogöras för och analyseras. Redogörelsen görs för att se hur bestämmelsen om flyttningsförbud ska tillämpas och tolkas.

Det kommer även att ske en redogörelse av några avgörande från Europadomstolen angående flyttningsförbud. Dessa avgöranden är av betydelse eftersom även de är en del av svensk gällande rätt, då Europakonventionen är inkorporerad i svensk rätt genom 2:19 regeringsformen (RF). Även om dessa rättsfall är äldre och lagstiftningen har ändrats därefter, ger de viss vägledning till hur gällande rätt ser ut. Det kommer även att ske en kortare undersökning av vad JO har kommit fram till vid tillämpning av flyttningsförbud. JO-fall är också en del av gällande rätt

---

¹⁴ Ramberg m.fl. (2018), s. 15 f.

¹⁵ Bernitz m.fl. (2014), s. 32 f.

och det är därmed viktigt att se vad JO konstaterat om flyttningsförbud för att kunna utreda och analysera hur gällande rätt ser ut. Doktrin och artiklar kommer användas som ytterligare komplement för att få bättre förståelse för rättsområdet kring flyttningsförbud, de fem centrala principerna och därmed barnets rättigheter samt föräldrarnas rättssäkerhet vid beslut enligt bland annat flyttningsförbud.

Det samlade materialet i förevarande studie används därmed för att ge en förståelse och kunskap av rättsområdet och speciellt angående principerna om barnets bästa, barnets rätt till delaktighet och skydd, rätten till privat- och familjeliv samt rättssäkerheten. Inom socialrätten är det vanligt att lagstiftningen kompletteras av bland annat allmänna råd från socialstyrelsen. Dessa allmänna råd är sådana källor som normalt inte ses som traditionella rättskällor. Dessa källor kommer dock att användas i denna uppsats även om de inte är traditionella rättskällor. Anledningen till att de kommer att användas är att de används vid tillämpningen av beslut från socialtjänsten och anger hur socialnämnden ska agera. Dessutom följer de allmänna råden lagens utformning och domstolarna hänvisar i vissa fall till de allmänna råden.

Avsaknaden av ett omfattande antal prejudicerande domar från HFD angående flyttningsförbud och då flyttningsförbud enbart behandlas i ytterst små delar i doktrin innebär att materialet från gällande rätt är otillräckligt. I och med att det material som finns är otillräckligt har det gjorts en omfattande rättsfallstudie. Rättsfallsstudien är så omfattande att det görs en separat studie för att se hur tillämpningen av flyttningsförbud ser ut. Rättsfallsstudien är en empirisk undersökning som görs för att utröna vilka faktorer i olika situationer som domstolarna anser vara avgörande vid beslut om flyttningsförbud. Genom rättsfallsstudien kan vi därmed se hur flyttningsförbud bedöms i olika situationer för att utifrån denna studie komplettera den rättsdogmatiska studien av gällande rätt. Kammarrättsdomar kan nämligen anses vara en del av gällande rätt, speciellt när dem ger uttryck

för en fast praxis.¹⁶ Kammarrättsdomarna används i denna uppsats som ett komplement till gällande rätt då rättsfallen visar på hur domstolarna anser att flyttningsförbud ska tillämpas i olika situationer som ännu inte är fastställt av HFD och där rättsläget är oklart. I analysen kommer den empiriska rättsfallsstudien att jämföras med och analyseras tillsammans med den rättsdogmatiska studien av gällande rätt i syfte att kunna fördjupa och bredda den gällande rättsstudien. Den empiriska rättsfallsstudien används därmed för att kunna visa på vad mer man kan lära sig om gällande rätt. Rättsfallsstudiens material består av sakprövade domar från kammarrätterna. Rättsfallen har valts ut efter en sökning på rättsfall avseende flyttningsförbud i Karnov, numera JUNO. Det är samtliga 27 rättsfall från år 2010 till och med 2019 som gäller flyttningsförbud som används i studien. Denna tidsperiod har valts eftersom domarna vunnit laga kraft och visar på gällande rättstillämpning av flyttningsförbud, dvs. rättsfallen är fortfarande aktuella.

Vad gäller val av perspektiv kan slutligen tilläggas att ett barn-samt rättssäkerhetsperspektiv genomgående kommer att användas i syfte att utreda hur barns rättigheter och föräldrars rättigheter står sig vid bedömningen av flyttningsförbud. Barnrättsperspektivet innebär att alla barn erkänns, skyddas och respekteras som rättighetsbärare med egna behov, intressen, personlighet och personlig integritet. Barnrättsperspektivet medför därmed att barn möts med respekt, värdighet och på lika villkor som vuxna människor. I barnrättsperspektivet ingår även barnets rätt att bli hörd och få sina synpunkter och tankar beaktade. För att ett barnrättsperspektiv ska uppnås måste barnets rätt till delaktighet därmed tas hänsyn till konsekvent i alla processer gällande barn.¹⁷

Det finns tre grundläggande krav på ett barnrättsperspektiv, dvs. rättssäkerhet, delaktighet och god vård.¹⁸ Kravet på god vård består av barnets bästa och barnets rätt till familjeliv.¹⁹

---

¹⁶ Munck (2014), s. 205.

¹⁷ Prop. 2017/18:186, s. 75.

¹⁸ Mattsson (2017), s. 110.

¹⁹ Mattsson (2017), s.118 f.

1.4 Avgränsningar

Uppsatsen fokuserar på flyttningsförbud i LVU och hur barnrättslagen kan komma att påverka tillämpningen av flyttningsförbud, dvs. 24 § LVU. Det innebär att det är specifikt 24 § LVU och de delar av barnrättslagen samt centrala principer som påverkar 24 § LVU som kommer att behandlas ingående i uppsatsen. Vad gäller LVU och dess allmänna tillämpning samt syfte kommer denna del endast att beröras översiktligt, med anledning av syftesformuleringen. Det behövs en viss förståelse av lagens allmänna tillämpning och upphörande för att få en förståelse av varför flyttningsförbud finns och vad det innebär. Men ingen djupare utredning krävs av LVU i dessa delar då det är oförenligt med uppsatsens syfte. Socialtjänstlagen (2001:453), SoL kommer till viss del att nämnas eftersom SoL är ramlagstiftningen inom området och LVU är speciallagen till SoL, dvs. därmed ett komplement till SoL. Det är enbart de delar av SoL som har betydelse för att förstå bestämmelsen om flyttningsförbud som kommer gås igenom. En djupare genomgång av SoL är inte nödvändig, då det saknas utrymme för det samt då det inte är relevant för uppsatsens syfte. Då kommunallagens (2017:725), KL regler är av betydelse för socialnämnden kommer denna att nämnas men inte behandlas nämnvärt då kommunallagen i övrigt inte har betydelse för flyttningsförbudet.

Uppsatsen kommer därutöver att redogöra för relevant lagstiftning som har samband med bestämmelsen om flyttningsförbud. Lagstiftning som hör samman med flyttningsförbud är bland annat regeln om överflyttning av vårdnad enligt 6:8 FB och umgängesbegränsning, 14 § LVU, vilka därmed kommer att redogöras för. Det är enbart umgängesbegränsning som kommer att redogöras för i 14 § LVU och inte hemlig vistelseort, då detta inte är väsentligt för syftet. Vårdnadsregler i övrigt samt övriga delar av föräldrabalken kommer inte att beröras då det inte är relevant för syftet. Rättsfall från HFD och kammarrätterna som behandlar beredande eller upphörande av vård men där flyttningsförbud nämns kommer inte att användas, då rättsfallens bedömningar fokuserar på beredande eller

upphörande av vård och inte på bedömningen av flyttningsförbud. Rättsfall som fokuserar på andra frågor än just tillämpningen av flyttningsförbud enligt 24 § LVU, ex. inhibition eller allmän handling kommer inte att beröras då de inte bidrar till att utreda gällande rätt av flyttningsförbud. Även rättsfall där flyttningsförbud inte har prövats i sak utan avskrivits behandlas inte då dessa inte bidrar till att utreda gällande rätt. I rättsfallsstudien används inte rättsfall från innan år 2010 eftersom dessa tidigare rättsfall inte är relevanta för gällande rättsstudien. Rättsfall avseende tillfälligt flyttningsförbud har heller inte använts då detta regleras i en annan paragraf än den som utreds i denna uppsats. Rättsfallen i den empiriska studien fokuserar med andra ord på kammarrättsdomar angående 24 § LVU, rättsfall som berör andra paragrafer kommer inte att användas i rättsfallsstudien.

Det finns några domar från Europadomstolen där flyttningsförbud har behandlats. De rättsfall som kommer att beröras är rättsfall där Sveriges tillämpning av flyttningsförbud bedömts kunna vara en kränkning av rätten till familje- och privatliv i artikel 8 Europakonventionen. Inga andra rättsfall från Europadomstolen kommer att beaktas då dem inte är relevanta för uppsatsens syfte. Det har valts ut tre JO-fall som tydligt behandlat bestämmelsen om flyttningsförbud. Övriga JO-fall där flyttningsförbud inte är den centrala bestämmelsen kommer inte att behandlas, då dessa JO-fall inte bidrar till att klargöra gällande rätt avseende flyttningsförbud. Det finns flera principer som kan vara viktiga inom den sociala barnvården och uppsatsen kommer endast att beröra de centrala principerna eftersom dessa principer har betydelse vid flyttningsförbud. Övriga principer kommer inte att beaktas. Barnrättslagen och Europakonvention kommer behandlas i de delar som är relevanta för syftet och för att förstå barnrättslagens inverkan på tillämpning av 24 § LVU. Övriga delar av barnrättslagen och Europakonventionen kommer inte att behandlas i uppsatsen då det inte är av betydelse för syftet.

1.5 Forskningsområde

Det finns flera studentuppsatser på området som behandlar vårdnadshavares umgängesrätt till sina barn och när omhändertagande enligt LVU ska ske. I

dessa uppsatser har fokus varit att se föräldrarnas delaktighet i en LVU process²⁰, hur umgänge behandlas inom den sociala barnvården²¹, vilka rättigheter barn och föräldrar har gällande kontakt och umgänge med varandra under omhändertagande enligt LVU²² m.m. Det finns en uppsats som fokuserar på att utreda gällande rätt angående att hemlighålla barns vistelseort samt när detta kan vara aktuellt.²³ Uppsatsen har fokuserat på hur gällande rätt förhåller sig till rätten till privat- och familjeliv. Det finns ett stort urval av doktrin och artiklar som fokuserar på barnets bästa och barnets rättigheter av bland annat författarna Titti Mattsson, Göran Ewerlöf, Tor Sverne och Anna Singer.²⁴ Det finns även litteratur och artiklar om barnets ställning i sociala barnvården av bland annat Titti Mattsson.

Det saknas doktrin och artiklar som behandlar flyttningsförbudet ingående vilket talar för vikten av att detta undersöks. Flyttningsförbud tas endast upp i olika doktriner som en kortare redogörelse av paragrafen och bakgrunden till den. Denna uppsats skiljer sig från tidigare uppsatser, doktrin och artiklar på området då denna uppsats fokuserar på att utreda hur gällande rätt ser ut och bland annat var gränsen för barnets rättigheter går vid flyttningsförbud. Därutöver fokuserar uppsatsen till att utreda vilken inverkan barnrättslagen kan komma att få på regleringen om flyttningsförbud.

1.6 Disposition

I uppsatsens första kapitel redogörs för bakgrunden till valet av ämne. Därefter sker en redogörelse av uppsatsens syfte och dess frågeställningar för att sedan gå igenom vilket material och vilken metod som används i uppsatsen. Avgränsningar och en genomgång av forskningsområdet sker därefter.

---

²⁰ Smith Frida (2013), Föräldrars delaktighet i vård som genomförs enligt LVU.

²¹ Eriksson Åsa (2004), Umgänge i den sociala barnvården.

²² Persson Frida (2017), Umgänge mellan barn och föräldrar under LVU-vård.

²³ Skoglund Robin (HT 2017), Hemlighållande av barns vistelseort I ljustet av rätten till familjeliv.

²⁴ Exempelvis: Barnets bästa om barns rättsliga ställning i familj och samhälle, Anna Singer; Barns rättigheter och kunskapsbaserad vård, Titti Mattsson; Barnet som subjekt och aktör: en rättslig studie om barn i familjehem, Titti Mattsson, Barnets bästa: om föräldrars och samhällets ansvar, Göran Ewerlöf, Tor Sverne, Anna Singer.

I det andra kapitlet görs en genomgång av bakgrunden till regleringen av vård av unga. Kapitlet börjar med en kortare inledning och därefter en kortare översiktlig redogörelse av syftet med socialtjänstlagen och relevanta delar av lagstiftningen. Därefter sker en översiktlig genomgång av lagen med särskilda bestämmelser av unga. Kapitlet avslutas med en genomgång av centrala principer inom LVU och SoL. Syftet med kapitlet är att läsaren ska få den bakgrund som gör att denne får en djupare förståelse till varför dagens rättsläge ser ut som det gör vid tillämpning av flyttningsförbud.

Det tredje kapitlet innehåller en djupgående redogörelse för det svenska regelverket gällande flyttningsförbud och behandlar gällande rätt. Även andra regleringar som har betydelse vid flyttningsförbud kommer att redogöras i detta kapitel. Stort fokus kommer ligga på regleringen angående flyttningsförbud för att uppfylla uppsatsens syfte på ett tydligt sätt. I kapitlet behandlas även några avgöranden från Europadomstolen där flyttningsförbud har behandlats och en redogörelse av relevanta delar av barnrättslagen görs. Denna genomgång görs för att få en förståelse av hur barnrättslagen kan komma förändra tillämpningen av flyttningsförbud och hur flyttningsförbud påverkar rätten till privat- och familjeliv. Därutöver sker en studie av relevanta JO-fall och en kort genomgång av gamla HFD-avgöranden samt en djupgående analys av HFDs prejudikat HFD 2011 ref. 13.

I det fjärde kapitlet sker den separata empiriska rättsfallsstudien. Genom rättsfallsstudien undersöks vilka omständigheter som kammarrätterna i Sverige har lagt vikt vid i bedömningen av flyttningsförbud. Vidare undersöks det i vilken utsträckning kammarrätterna har behandlat principen om barnets bästa, principen om barnets delaktighet, återföreningsprincipen, rätten till privat- och familjeliv samt rättssäkerhetsprincipen.

Avslutningsvis kommer det sista kapitlet att innehålla en analys där syftet och frågeställningarna kommer att besvaras.

2. Bakgrunden till regleringen om vård av barn

2.1 Allmänt

För att förstå regeln om flyttningsförbud behövs en kunskap om vad som föranleder tvångsomhändertagande samt frivillig vård av barn och när sådan vård kan upphöra. Därutöver behövs en förståelse kring hur regelverket för vård av barn ser ut och vad syftet med lagarna som reglerar vård av barn är. Det sker därför en kortare översiktlig redogörelse av aktuella delar av SoL och en översiktlig redogörelse av LVU. För alla mål och ärenden inom den sociala barnvården finns det olika principer som är viktiga. Därför kommer det i slutet av detta kapitel att ske en redogörelse av de centrala principer som har betydelse vid tillämpningen av flyttningsförbud.

2.2 SoL

SoL är en målinriktad ramlag som är tillämplig för hela det sociala vårdområdet.²⁵ Vård enligt SoL ska ske på frivillig väg.²⁶ SoL reglerar bland annat olika frivilliga insatser för att hjälpa barn och unga som far illa i hemmet.²⁷ Inom svensk rätt är det kommunerna, dvs. socialnämnderna och socialtjänsten, som har det yttersta ansvaret att skydda samt hjälpa barn och unga.²⁸ Kommunernas ansvar framgår av 5:1 SoL. Där det stipuleras att socialnämnden ska verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden.²⁹ Av 10:1 Sol framgår det att för socialnämnderna gäller det som regleras i kommunallagen angående nämnder. Kommunallagen anger formerna för den kommunala demokratin medan socialtjänstens verksamhet regleras i speciallagstiftning, SoL.³⁰ Socialnämnden ska ha ett nära samarbete med hemmen och dessutom arbeta för en allsidig personlighetsutveckling, en

---

²⁵ Grönwall, Holgerson (2004), s. 12.

²⁶ Prop. 1989/90:28, s. 38.

²⁷ Prop. 1989/90:28, s. 38.

²⁸ Leviner, Lindström (2017), s. 21.

²⁹ 5:1 1p. SoL.

³⁰ Regeringskansliet (2015).

bra fysisk och social utveckling hos barn och unga samt bedriva uppsökande verksamhet.³¹ Socialnämnden ska även förhindra att barn och unga far illa.³² Det är enligt huvudregeln den socialnämnd i den kommun där barnet befann sig då hjälpbehovet uppstod som är ansvarig för att skydda barnet.³³ I den sociala barnomsorgen är barns behov av umgänge med vårdnadshavarna, andra närstående och andra för barnet betydelsefulla personer viktig.³⁴

Utgångspunkten vid familjehemsplacering, vilken regleras i SoL, är att socialnämnden ska arbeta för att barnet återvänder till sitt hem så fort som möjligt, dvs. återföreningsprincipen är viktig.³⁵ Det finns därför regler i 6:15 FB, 6:1 SoL och 14 § LVU som angår barnets behov av kontakt med betydelsefulla personer under placeringen av barn utanför hemmet.³⁶ Socialnämnden kan besluta om hur umgänget ska se ut och om det är i enlighet med barnets bästa kan umgänget med föräldrarna inskränkas, men inte vid frivillig vård.³⁷

2.3 LVU

LVU är en tvångslagstiftning, dvs. samhället kan genom lagstiftningen omhänderta barn i deras hem om barnen eller de unga far illa, och ett komplement till socialtjänstlagen.³⁸ Insatserna enligt LVU är tänkta att vara tidsbegränsade, vården ska så snart det är möjligt övergå i frivillig form och barnen ska återföras till sina hem.³⁹ Att tvångsomhänderta barn och unga är en stor inskränkning i rätten till privat- och familjeliv.⁴⁰ I motsats till rätten till privat- och familjeliv finns samhällets ansvar att skydda barn från olika former av utsatthet.⁴¹ Grunderna för att lagen ska vara tillämplig framgår av 1 § LVU.⁴² Det stadgas att alla åtgärder enligt lagen ska vidtas med respekt

---

³¹ 5:1 2-3 p. SoL.

³² 5:1 3 p. SoL.

³³ 2a:1 SoL.

³⁴ Flodström (2004), s. 44.

³⁵ Mattsson (2006), s. 113.

³⁶ Flodström (2004), s. 44.

³⁷ Ibid.

³⁸ Prop. 1989/90:28, s. 38.

³⁹ Flodström (2004), s. 24.

⁴⁰ Leviner, Lundström (2017), s. 20.

⁴¹ Ibid.

⁴² Prop. 1989/90:28, s. 38.

för den unges människovärde och integritet.⁴³ Syftet med formuleringen är att visa att den unge är en självständig person med rättigheter.⁴⁴ För att ett omhändertagande ska kunna ske enligt lagen måste den unge vara under 18 år samt att vårdnadshavaren, och den unge om denne har fyllt 15 år inte lämnat samtycke till frivillig vård.⁴⁵ Ett undantag är att unga som fyllt 18 år men inte 20 år kan beredas vård enligt LVU.⁴⁶ Det kan ske om vård enligt LVU är lämpligare för den unge med hänsyn till den unges behov samt personliga förhållanden.⁴⁷ Det krävs även att den unge inte har lämnat samtycke för vård.⁴⁸

LVU kan tillämpas även om samtycke lämnats men då krävs det att samtycket inte bedömts vara möjligt, eftersom samtycket måste vara hållbart och tillförlitligt.⁴⁹ Ett samtycke kan exempelvis inte vara allvarligt menat om vårdnadshavarna tidigare undandragit sig till att medverka vid vården som de lämnat samtycke till eller om vårdnadshavare inte kan nås pga. utlandsvistelse.⁵⁰ Det framgår även att vid beslut enligt LVU, exempelvis flyttningsförbud, ska den unges bästa alltid vara avgörande.⁵¹ Det betyder att inga andra intressen får ges större betydelse än barnets bästa.⁵² För att veta vad barnets bästa är spelar barnets vilja en viktig betydelse.⁵³ Utgångspunkten i LVU måste därmed vara att barns behov är ledande och får företräde framför föräldrars rättigheter.⁵⁴ Det är viktigt att lagstiftning är rättssäker för de inblandade, vilket innebär att tvångsingripande ska så långt som det är möjligt vara preciserade i lag.⁵⁵ Det krävs att det föreligger antingen missförhållanden i den unges hemmiljö, s.k. miljöfall, eller att den unge har ett självskadligt beteende, s.k. beteendefall, för att omhänderta unga enligt LVU.⁵⁶

---

⁴³ 1 § 1 st. LVU.

⁴⁴ Prop. 2002/03:53, s. 78.

⁴⁵ 1 § 2 st. LVU.

⁴⁶ 1 § 3 st. LVU.

⁴⁷ 1 § 3 st. LVU.

⁴⁸ 1 § 2-3 st. LVU.

⁴⁹ Leviner, Lundström (2017), s. 27.

⁵⁰ Prop. 1979/80:1, s. 581.

⁵¹ 1 § 5 st. LVU.

⁵² Leviner, Lundström (2017), s. 28.

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Prop. 1989/90:28, s. 59.

⁵⁵ Prop. 1989/90:28, s. 59.

⁵⁶ Prop. 1989/90:28, s. 38.

I 2 § LVU anges rekvisiten för tvångsomhändertagande pga. föräldrarnas bristande omsorgsförmåga.⁵⁷ Det är inte missförhållandena i sig som är orsaken till tvångsomhändertagandet utan det är de konsekvenser som missförhållandet leder till för barnet.⁵⁸ För omhändertagande krävs det att socialnämnden visar att bristerna hos barnets föräldrar är så allvarliga att bristerna innebär att föräldrarna inte kan tillgodose barnets behov.⁵⁹ Bristerna är fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet kan leda till omhändertagande.⁶⁰ Paragrafens rekvisit om att det krävs att det föreligger en påtaglig risk för skada innebär att fall där det föreligger en övergående eller mindre risk för skada inte kan leda till tvångsomhändertagande.⁶¹

I 3 § LVU regleras förutsättningarna för tvångsomhändertagande med anledning av den unges beteende.⁶² Följande situationer kan leda till ett tvångsomhändertagande enligt paragrafen: missbruk av alkohol och andra former av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller annat socialt nedbrytande beteende.⁶³ Paragrafens rekvisit om att det krävs att det föreligger en påtaglig risk för skada innebär att konkreta omständigheter ska beaktas.⁶⁴ Det är därmed inte tillräckligt med subjektiva antaganden eller godtyckliga tolkningar eller allmänna samhällsvärderingar för att tvångsomhändertagande ska ske.⁶⁵

Socialnämnden ansöker om vård enligt LVU och förvaltningsrätten beslutar om omhändertagandet ska genomföras eller inte.⁶⁶ Inför ansökan om LVU ska socialnämnden göra en utredning, vilken bland annat ska innehålla en

---

⁵⁷ Lundström (2017), s. 53.

⁵⁸ Flodström (2004), s. 25.

⁵⁹ Flodström (2004), s. 25.

⁶⁰ 2 § LVU.

⁶¹ Prop. 1989/90:28, s. 107.

⁶² Lundström (2017), s. 53.

⁶³ 3 § LVU.

⁶⁴ Prop. 1989/90:28, s. 63.

⁶⁵ Prop. 1989/90:28, s. 63.

⁶⁶ 4 § 1 st. LVU.

vårdplan för den behövlige vården.⁶⁷ Socialnämnden kan i vissa fall besluta om omedelbart omhändertagande av unga.⁶⁸ Det krävs då att det är sannolikt att barnet behöver beredas vård enligt LVU samt att rättens beslut om omhändertagande inte kan avvaktas med hänsyn till risken för barnets hälsa och utveckling, att utredningen allvarligt försvåras eller att vidare åtgärder hindras.⁶⁹ När beslut om omedelbart omhändertagande fattas ska beslutet underställas förvaltningsrätten inom en vecka från beslutsdagen.⁷⁰ Om det omedelbara omhändertagandet fastställs har socialnämnden fyra veckor på sig att ansöka om beredande av vård enligt LVU, görs inte det upphör vården.⁷¹

Vården enligt 3 § LVU ska omprövas var sjätte månad och vården enligt 2 § LVU ska övervägas var sjätte månad.⁷² Vården ska upphöra så fort den inte längre behövs och vid beslut om vård enligt 2 § senast när barnet fyller 18 år och vård enligt 3 § senast när den unge fyllt 21 år.⁷³ Av förarbeten framgår det att vården inte behövs när omständigheterna som ledde till omhändertagandet inte längre finns kvar.⁷⁴ Socialnämnden bestämmer var ett barn ska placeras under samhällets vård och hur vårdplanen ska se ut.⁷⁵ När barn är tvångsplacerade enligt LVU har vårdnadshavarna fråntagits möjligheten att utöva faktisk vårdnad av barnen men den rättsliga vårdnaden kvarstår.⁷⁶ Socialnämnden ska visa respekt för vårdnadshavarnas grundläggande värderingar, såsom deras religion, kultur eller liknande, vid utformningen av vården.⁷⁷ Socialnämnden ansvarar även för att barns grundläggande behov tillgodoses i dessa situationer.⁷⁸

---

⁶⁷ 4 § LVU och 11:3 SoL.

⁶⁸ 6 § LVU.

⁶⁹ 6 § LVU.

⁷⁰ 7 § 1 st. LVU.

⁷¹ 8 § LVU.

⁷² 13 § LVU.

⁷³ 21 § LVU.

⁷⁴ Prop. 1979/80:1, s. 587.

⁷⁵ 11 § 1 st. LVU.

⁷⁶ Mattsson (2006), s. 135.

⁷⁷ Flodström (2004), s. 37.

⁷⁸ 11 § 5 st. LVU.

2.4 Centrala principer inom den sociala barnvården

2.4.1 Återföreningsprincipen

Återföreningsprincipen innebär att barn som är i behov av vård i annat hem än det egna ska så snart syftet med vården är uppnådd återförenas med sina föräldrar eftersom vården inte ska bestå längre än nödvändigt.⁷⁹ Utgångspunkten i den sociala barnomsorgen, både den frivilliga vården och tvångsvården, är att återföre de placerade barnen med sina föräldrar i deras föräldrahem.⁸⁰ En förutsättning för att kunna återföre barn och föräldrar är att det har varit ett kontinuerligt och frekvent umgänge mellan parterna.⁸¹ Om umgänge inte har skett kan barnet skadas av separationen från familjehemmet.⁸²

Det finns två olika synsätt om vad som anses vara bäst för omhändertagna barn. Det ena är det s.k. behovsorienterade synsättet, vilket tar sikte på att det är viktigt att från början bestämma om placeringen ska vara permanent eller tillfällig. Om placeringen ska vara permanent är det viktigt att barnet får möjlighet att etablera nya och varaktiga relationer med familjehemsföräldrarna. Det andra är det relationsorienterade synsättet och enligt detta är barnets behov av en fortsatt kontinuerlig kontakt med de biologiska föräldrarna viktig. Detta oavsett om föräldrarna är bra eller dåliga och om barnet varit placerat kort eller lång tid i familjehem.⁸³

För barn som blivit kvar länge i vården är återföreningsprincipen inte alltid barnets bästa. Av 6:8 2 st. SoL och 13 § 4 st. LVU anges det därför att socialnämnden rutinmässigt ska överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnad enligt FB när barnet varit placerat i familjehem i tre

---

⁷⁹ SOU 2015:71, s. 573.

⁸⁰ Mattsson (2006), s. 113.

⁸¹ SOU 2015:71, s. 571.

⁸² Ibid.

⁸³ Mattsson (2006), s. 110 f.

år. Lagstiftaren har ansett att återföreningsprincipen kan få ge vika åt barnets behov av kontinuitet och trygghet i dessa situationer.⁸⁴

2.4.2 Rättssäkerhetsprincipen

Det är viktigt att rättssäkerheten är stark när det gäller tvångslagar och speciellt vid ingripande regler för den enskilde såsom flyttningsförbud.⁸⁵ För att rättssäkerheten ska upprätthållas vid beslut som inskränker rätten till privat- och familjeliv får även proportionalitetsprincipen en avgörande betydelse.⁸⁶ Principen innebär att myndigheternas åtgärder ska stå i rimligt förhållande till den nytta som åtgärden syftar till.⁸⁷

Rättssäkerhet består av formell och materiell rättssäkerhet.⁸⁸ För att formell rättssäkerhet ska anses uppnådd krävs det att lagstiftaren är tydlig och att de offentliga organen agerar i enlighet med lagen och är opartiska.⁸⁹ Det ställs även krav på förutsebarhet, likabehandling och kontrollerbarhet, dvs. att beslut kan kontrolleras i efterhand.⁹⁰ Det finns flera grundläggande principer som kan sägas ingå i begreppet formell rättssäkerhet, däribland legalitetsprincipen, proportionalitetsprincipen och principen om rätt till domstolsprövning.⁹¹

Materiell rättssäkerhet innebär att även etiska aspekter ska ligga till grund för beslut.⁹² I 1:2 RF anges det att den offentliga makten ska utövas med respekt för människors lika värde och för den enskilda människans frihet, vilket ger stöd för den materiella rättssäkerheten.⁹³ Inom socialrätten brukar det ställas krav på materiell rättssäkerhet.⁹⁴ Materiell rättssäkerhet för barn som beretts vård enligt LVU betyder att det finns ett ansvar för ett individualiserat och likvärdigt förhållningssätt till barnet samt att placeringen bidrar till positiva

---

⁸⁴ Mattsson (2006), s. 113.

⁸⁵ Mattsson (2006), s. 111.

⁸⁶ Leviner, Lundström (2017), s. 22.

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ SOU 2015:71, s. 148.

⁸⁹ Mattsson (2017), s. 112.

⁹⁰ SOU 2015:71, s. 149 f.

⁹¹ SOU 2015:71, s. 149.

⁹² SOU 2015:71, s. 150.

⁹³ SOU 2015:71, s. 150 f.

⁹⁴ Mattsson (2017), s. 112.

förändringar.⁹⁵ Reglerna i LVU, såsom flyttningsförbud, måste vara tillämpbara på ett tillräckligt generellt sätt så att reglerna täcker alla situationer där barn far illa.⁹⁶ Ur rättssäkerhetssynpunkt får lagen inte vara för generell eftersom det kan leda till tolkningsproblem och subjektiva bedömningar.⁹⁷

2.4.3 Principen om barnets bästa

Barnets rättigheter har under de senaste decennierna stärkts successivt och barnets bästa har blivit en vanlig reglering inom lagstiftning som rör barn.⁹⁸ Principen om barnets bästa framgår i flera lagregleringar gällande barn, däribland 6:2a FB, 1:2 SoL och 1 § 5 st. LVU.⁹⁹ Barnets bästa framkommer även i flera artiklar i barnkonventionen.¹⁰⁰ Bland annat artikel 9 (se kapitel 3.5). I artikel 18 anges det att barnets bästa är avgörande när det uppkommer intressekollisioner.¹⁰¹ 1:2 SoL anger att det som är bäst för barnet ska vara avgörande vid beslut och vid åtgärder som gäller vård- eller behandlingsinsatser för barn. Vid alla beslut enligt LVU, såsom flyttningsförbud, ska barnets bästa vara avgörande.¹⁰² Syftet med att införa regeln om barnets bästa i LVU var att stärka barnrättsperspektivet i lagen.¹⁰³

Barn har genom 1:2 5 st. RF, fått grundlagsskydd.¹⁰⁴ Den anger att det allmänna ska verka för att tillvarata barns rätt.¹⁰⁵ Det framgår varken av SoL, LVU, FB eller barnkonventionen vad som egentligen menas med barnets bästa.¹⁰⁶ Det framgår av förarbeten att vid bedömningen av vad barnets bästa är, ska en individuell bedömning av förhållandena göras i varje enskilt fall.¹⁰⁷

---

⁹⁵ Mattsson (2017), s. 112.

⁹⁶ Prop. 1989/90:28, s. 51.

⁹⁷ Prop. 1989/90:28, s. 51.

⁹⁸ SOU 2015:71, s. 133.

⁹⁹ Prop. 2002/03:53, s. 76.

¹⁰⁰ Swärd (2016), s. 28.

¹⁰¹ Artikel 18 barnkonventionen.

¹⁰² 1 § 5 st. LVU.

¹⁰³ Prop. 2002/03:53, s. 77.

¹⁰⁴ SOU 2015:71, s. 133.

¹⁰⁵ 1:2 5 st. RF.

¹⁰⁶ Prop. 2002/03:53, s. 77; SOU 2015:71, s. 194.

¹⁰⁷ Prop. 2002/03:53, s. 77.

För att avgöra vad som är barnets bästa används en kombination av två olika sätt, dels ett objektiva perspektiv och dels ett subjektiva perspektiv.¹⁰⁸ Det objektiva perspektivet innebär att bedömningar om vad barnets bästa är görs utifrån beprövad erfarenhet och kunskap medan det subjektiva perspektivet grundar sig på barnets egen inställning om vad som är dennes bästa.¹⁰⁹ Barnet behöver befinna sig i en trygg miljö utan påverkan av vuxna för att kunna lämna sin inställning.¹¹⁰ Barnets bästa är ett relativt begrepp med olika innehåll beroende på vilken situation som föreligger.¹¹¹ I doktrin framgår det att barnets bästa handlar om att se till varje barn på ett flexibelt sätt där barnets specifika situation, behov och personliga sammanhang avgör vad som är barnets bästa.¹¹² Det är därmed inte möjligt att ge en entydig definition av vad som är barnets bästa, då begreppet får sin betydelse utifrån barnets omständigheter.¹¹³ För att ett beslut ska vara förenligt med barnets bästa måste även barnets vilja beaktas.¹¹⁴

Barnrättskommittén har angett flera olika faktorer som är av betydelse vid bedömningen av vad som är barnets bästa. Barnets rätt att uttrycka sin åsikt är en faktor och även om barnet är mycket litet eller befinner sig i en utsatt situation ska denna faktor beaktas. Barnets identitet, barnets behov av omsorg, bevarande av familjemiljö, möjligheten att upprätthålla relationer samt skydd och säkerhet är även viktiga faktorer vid bedömningen av barnets bästa. Därutöver är barnets rätt till utbildning och hälsa viktiga faktorer. Att bedöma vad som är barnets bästa är att se till vilka faktorer eller omständigheter som är viktiga i det specifika fallet.¹¹⁵

2.4.4 Principen om barnets rätt till delaktighet

Principen om barnets rätt till delaktighet har sin grund i artikel 12 barnkonventionen.¹¹⁶ Barns rätt att komma till tals framgår av 11:10 SoL och

---

¹⁰⁸ SOU 1997:116, del 2, s. 69.

¹⁰⁹ Ibid.

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Mattsson (2006), s. 86 f.

¹¹² Swärd (2016), s. 29.

¹¹³ Swärd (2016), s. 29.

¹¹⁴ Kaldal (2014), s. 216.

¹¹⁵ SOU 2016:19, s. 103.

¹¹⁶ Prop. 2012/13:10, s. 37.

36 § LVU. Reglerna innebär att barnet har rätt att föra fram sina åsikter och att åsikterna ska få betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.¹¹⁷ Det finns ingen nedre åldersgräns utan i alla beslut som rör barn ska barnets åsikter ha inhämtats och beaktats.¹¹⁸ Barn har dock ingen skyldighet att lämna åsikter.¹¹⁹

36 § 1st. LVU och 11:10 1 st. SoL innehåller även en informationsskyldighet. Det betyder att barnet får del av information som är av betydelse för barnet i aktuella frågor.¹²⁰ Att barnen får rätt till information är en viktig del i att barn får komma till tals och vara delaktiga.¹²¹ Barns rätt till information bedöms i förhållande till barnets mognad och ålder samt tas hänsyn till barnets förmåga att förstå och bedöma konsekvenserna av informationen.¹²² Det är viktigt att ta hänsyn till att barns mognad kan variera och det krävs därför en individuell bedömning.¹²³ Det ställs därmed krav på att socialtjänsten har kunskap om barns behov, utveckling och förmåga.¹²⁴ Det är betydelsefullt att barnets inställning framförs på ett sätt som beaktar respekten för barnets självbestämmande och integritet med hänsyn till principen om barnets bästa.¹²⁵

2.4.5 Principen om rätten till familj och privatliv

Inom svensk rätt anges i 1:2 4 st. RF att det allmänna ska värna om den enskildes privat- och familjeliv. Vid tvångsingripanden, såsom flyttningsförbud, får bestämmelsen i Europakonventionens artikel 8 betydelse.¹²⁶

Europakonventionen är sedan den 1 januari 1995 svensk lag. Konventionen har en betydelsefull inverkan inom den sociala barnvården. I

---

¹¹⁷ Prop. 2006/07:129, s. 34 f.

¹¹⁸ SOU 2015:71, s. 213.

¹¹⁹ SOU 2015:71, s. 213.

¹²⁰ Prop. 2006/07:129, s. 40 f.

¹²¹ SOU 2015:71, s. 210.

¹²² SOU 2015:71, s. 210.

¹²³ Prop. 2012/13:10, s. 39.

¹²⁴ Ibid.

¹²⁵ SOU 2015:71, s. 213.

¹²⁶ Singer (2019), s. 255.

Europakonventionens artikel 8 anges ett skydd till privat- och familjeliv och det framgår att denna rättighet kan inskränkas. Artikelns huvudsakliga syfte är att skydda mot godtyckliga ingripanden av de allmänna i den enskildes privat- och familjeliv. Artikelns fokuserar på familjen och inte enstaka familjemedlemmar. Det är endast då det föreligger synnerliga skäl som staterna får lov att inskränka skyddet till privat- och familjeliv. Det krävs att det föreligger en relevant och tillräcklig grund, det ställs ett proportionalitetskrav.¹²⁷

Till privat- och familjeliv hör barnets rätt att få vara med sina föräldrar och föräldrarnas rätt till vårdnaden om sina barn. För att det ska vara legalt att inskränka denna rättighet krävs det för det att inskränkningen är reglerad i lag. Därutöver måste det vara nödvändigt i ett demokratiskt samhälle för att skydda barnets intressen och efter prövning av en myndighet.¹²⁸

Av Europadomstolens praxis framgår det att Europadomstolen anser att artikel 8 avser att skydda relationen mellan de biologiska föräldrarna och barnet, det innebär att denna relation inte ska förloras när barn placeras i familjehem. Europadomstolen har även ansett att när ett omhändertagande av barn är avsett att vara en tillfällig lösning, ska återförening med föräldrarna vara målet oavsett om placeringen varit långvarig, dvs. återföreningsprincipen är viktig.¹²⁹

2.5 Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan det konstateras att LVU är en tvångslagstiftning där barnets bästa ska få företräde vid alla beslut som fattas i enlighet med lagen, dvs. även vid flyttningsförbud. SoL är en lag där frivilliga insatser regleras och där även barnets bästa spelar roll men har en svagare betydelse än vid LVU. Barnets bästa är ett relativt begrepp med olika innehåll beroende på vilken situation som föreligger. För att avgöra vad som är barnets bästa får man se till ett objektiva perspektiv, dvs. vad barnets bästa är utifrån beprövad

---

¹²⁷ Mattsson (2006), s. 62 f.

¹²⁸ Singer (2019), s. 255 f.

¹²⁹ Mattsson (2006), s. 111.

erfarenhet och kunskap, och ett subjektivt perspektiv, dvs. barnets egen inställning om vad som är barnets bästa. Principen om barnets rätt till delaktighet är därmed viktig och hänger samman med principen om barnets bästa. Inom den sociala barnvården spelar återföreningsprincipen en stor roll eftersom tanken med LVU och SoL är att barnen ska kunna återförenas med sina föräldrar så länge det är möjligt. Det finns en begränsning i återföreningsprincipen som är tillämplig på barn som blivit kvar länge i samhällets vård och det är reglerna om överflyttning av vårdnad. Det är viktigt att rättssäkerheten är stark vid tillämpning av tvångslagstiftning. Genom detta kapitel har en grundkunskap presenterats som behövs för att förstå och kunna analysera gällande rätt av flyttningsförbud. I nästa kapitel kommer gällande rätt att genomgå.

3. Gällande rätt

3.1 Allmänt

Flyttningsförbud är tillämpligt i flera olika situationer. Flyttningsförbud kan exempelvis vara aktuellt i följande situationer: när socialnämnden funderar på att ansöka om beredande av vård enligt LVU och vid ansökan om överflyttning av vårdnad enligt FB. Tillämpningen av flyttningsförbud kan påverkas av hur umgänget mellan barn och föräldrar har varit, varvid reglerna om umgängesbegränsning får betydelse vid utredandet av gällande rätt av flyttningsförbud. I denna del kommer därför en redogörelse att ske om när flyttningsförbud, umgängesbegränsning och vårdnadsöverflyttning är tillämpligt. Denna redogörelse sker genom en genomgång av relevant lagstiftning och förarbeten. Därutöver kommer även relevanta JO-fall och vägledande rättsfall från HFD att tas upp. Genomgången görs för att visa hur aktuell lagstiftning är utformad, för att förklara vad syftet med lagen är och för att se hur rättstillämparen bedömt flyttningsförbud och vilken kritik JO haft vid tillämpning av flyttningsförbud. Utifrån HFDs praxis, JO-fallen, lagtexten och förarbetena kan sedan en slutsats dras i slutet av kapitlet om hur gällande rätt ser ut beträffande bestämmelsen om flyttningsförbud.

3.2 Flyttningsförbud

Flyttningsförbud är ett förbud för vårdnadshavarna att tillsvidare eller under en viss tid flytta barnet från familjehemmet.¹³⁰ Förvaltningsrätten kan efter ansökan från socialnämnden besluta om flyttningsförbud för barn som genom omhändertagande enligt LVU placerats i familjehem eller för barn som frivilligt placerats i familjehem.¹³¹ Om ett barn är placerat i jourhem kan flyttningsförbud inte meddelas.¹³² Detsamma gäller för barn som är placerade i HVB-hem.¹³³ Det beror på att risken för att barn som placeras i tillfälligt hem skadas av att behöva lämna hemmet är betydligt mindre än för barn som

---

¹³⁰ Mattsson (2006), s. 209.

¹³¹ 24 § LVU.

¹³² Prop. 2006/07:129, s. 63 och 111.

¹³³ SOSFS 1997:15, s. 90.

placerats i hem för stadigvarande vård och fostran.¹³⁴ Flyttningsförbud kan bli aktuellt vid upphörande av vård enligt LVU eller när föräldrarna begärt att frivillig vård ska upphöra.¹³⁵ Ett flyttningsförbud kan meddelas även om hemförhållandena skulle vara bra och utan anmärkning.¹³⁶ Socialnämnden ska ansöka om flyttningsförbud om socialnämnden anser att barnet inte kan flytta hem utan att det föreligger påtaglig risk för skada på barnets hälsa eller utveckling och föräldrarna inte accepterar att barnet stannar i placeringen.¹³⁷ Regeln om flyttningsförbud finns i 24 § LVU och har följande utformning:

“Förvaltningsrätten får efter ansökan av socialnämnden för viss tid eller tills vidare förbjuda den som har vårdnaden om en underårig att ta denne från ett hem som avses i 6 kap. 6 § första stycket socialtjänstlagen (2001:453) om det finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas om han eller hon skiljs från hemmet (flyttningsförbud).”

Regeln om flyttningsförbud visar att barnets bästa kan få företräde i en situation där vårdnadshavarna inte accepterar en långsammare återflyttning eller den återflyttning som socialtjänsten bedömt som behövligt för barnet.¹³⁸ När förvaltningsrätten fattar beslut om flyttningsförbud krävs det att det föreligger en inte obetydlig risk för att barnets psykiska eller fysiska hälsa kan skadas om barnet tvingas flytta.¹³⁹ Av förarbetena framgår det att denna riskbedömning sker utifrån samma grundförutsättningar som vid omhändertagandet av vården.¹⁴⁰ Det innebär att en tillfällig olägenhet eller övergående störning inte är tillräckligt för att flyttningsförbud ska föreligga.¹⁴¹ Det krävs att vårdnadshavaren uttryckligen anger att denne tänker flytta barnet från familjehemmet eftersom det inte är möjligt att besluta om flyttningsförbud för säkerhets skull.¹⁴² Regeln om flyttningsförbud var tidigare reglerad i 28 § SoL och socialnämnden fattade då beslut om

---

¹³⁴ Prop. 2006/07:129, s. 63.

¹³⁵ Prop. 1989/90:28, s. 119.

¹³⁶ RÅ 83 2:109.

¹³⁷ Prop. 1989/90:28, s. 119.

¹³⁸ Mattsson (2006), s. 209.

¹³⁹ Mattsson (2006), s. 209.

¹⁴⁰ Prop 1989/90:28, s. 119.

¹⁴¹ Prop. 1979/80:1, s. 541.

¹⁴² SOSFS 1997:15, s. 88.

flyttningsförbud skulle föreligga eller inte.¹⁴³ Det ansågs inte lämpligt att flyttningsförbud var placerad i SoL, då den reglerar frivilliga ingripanden när flyttningsförbud är ett tvångsingripande, varvid paragrafen flyttades till LVU. När paragrafen flyttades till LVU ändrades även vissa ord i paragrafen för att dessa skulle stämma överens med de grundläggande rekvisiten för vård enligt LVU. Samma förutsättningar skulle gälla vid alla tvångsingripanden för att regelverket inte skulle vara svårförståeligt.¹⁴⁴

De olika omständigheter som ska beaktas vid bedömningen om flyttningsförbud ska gälla är barnets ålder, utveckling, egenskaper och känslöbindningar.¹⁴⁵ Hänsyn ska även tas till hur länge barnet varit placerat i familjehem, hur barnets levnadsförhållanden varit under placeringen och hur hemförhållandena förväntas bli hos vårdnadshavarna.¹⁴⁶ Därutöver ska även hänsyn tas till hur umgänget mellan barn och föräldrar fungerat och hur förhållandet har utvecklats under den tid som barnet varit placerat.¹⁴⁷ Barnets vilja ska också alltid beaktas oavsett ålder och barn som fyllt 15 år bör inte flyttas mot sin vilja utan vägande skäl.¹⁴⁸ Socialnämnden har i sina allmänna råd angett att barn som fyllt 12 år inte bör flyttas mot sin vilja utan vägande skäl.¹⁴⁹

Av förarbetena framgår det att flyttningsförbud är en temporär lösning som inte ska pågå längre än vad som är nödvändigt.¹⁵⁰ Tanken med en reglering om flyttningsförbud är att ge föräldrar och barn tid för en återförening.¹⁵¹ Socialnämnden ska därmed besluta att flyttningsförbud ska upphöra att gälla så fort förutsättningarna för flyttningsförbud inte längre finns.¹⁵² Skulle situationen vara så att det finns förutsättningar för att förändra barnets situation permanent ska inte flyttningsförbud föreligga utan istället en

---

¹⁴³ Prop. 1989/90:28, s. 119.

¹⁴⁴ Prop. 1989/90:28, s. 81 ff.

¹⁴⁵ Prop. 1979/80:1, s. 541.

¹⁴⁶ Ibid.

¹⁴⁷ Ibid.

¹⁴⁸ Ibid.

¹⁴⁹ SOSFS 1997:15, s. 89.

¹⁵⁰ Prop. 1989/90:28, s. 84.

¹⁵¹ Prop. 1989/90:28, s. 85.

¹⁵² Prop. 1989/90:28, s. 120.

vårdnadsöverflyttning.¹⁵³ Av praxis framgår det att flyttningsförbud bör gälla tillsvidare om det inte är klart vid vilken tid som barnet kan flytta till föräldrarna utan risk för skada.¹⁵⁴ Det finns ingen tidsgräns för hur länge ett flyttningsförbud som gäller tillsvidare kan pågå, även om det är meningen att vara en tillfällig åtgärd.¹⁵⁵ Det finns heller inget som hindrar att ett nytt flyttningsförbud åläggs när ett tidsbegränsat flyttningsförbud upphör, om det fortfarande finns behov av flyttningsförbud.¹⁵⁶ Av 26 § LVU framgår det att flyttningsförbud ska övervägas minst var tredje månad.

I och med att flyttningsförbud blir aktuellt när vård enligt LVU eller frivillig placering upphör är inte regeln om umgängesbegränsning i 14 § LVU tillämplig.¹⁵⁷ Det kan däremot fortfarande vara aktuellt med umgängesbegränsning och en reglering om umgängesbegränsning vid flyttningsförbud finns därmed i 31 § LVU.¹⁵⁸ Socialnämnden har en möjlighet att besluta om tillfälligt flyttningsförbud i brådskande fall.¹⁵⁹ Beslut ska underställas förvaltningsrätten och om domstolen fastställer beslutet måste socialnämnden inom två veckor ansöka om flyttningsförbud.¹⁶⁰ Ett tillfälligt flyttningsförbud används om det exempelvis föreligger en risk för att vårdnadshavaren hinner flytta barnet innan ett flyttningsbeslut har fastställts.¹⁶¹

3.3 Umgängesbegränsning

Socialnämnden har ett ansvar att se till att den unges behov av umgänge med föräldrar och vårdnadshavare tillgodoses så långt som möjligt.¹⁶² Socialnämnden får om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med vården besluta om umgängesbegränsning mot föräldrarna och vårdnadshavarna.¹⁶³ Bestämmelsen gällande beslut om

---

¹⁵³ Lönnheim, LVU 24 §, Lexino.

¹⁵⁴ RÅ 84 2:78; RÅ 1988 ref. 79.

¹⁵⁵ SOFS 1997:15, s. 89.

¹⁵⁶ RÅ 1988 ref. 79.

¹⁵⁷ Prop. 1989/90:28, s. 84 f.

¹⁵⁸ Prop. 1989/90:28, s 122.

¹⁵⁹ 27 § LVU.

¹⁶⁰ 28-29 § § LVU.

¹⁶¹ Mattsson (2006), s. 210.

¹⁶² 14 § 1 st. LVU.

¹⁶³ 14 § 2 st. LVU.

umgängesbegränsning ska tillämpas restriktivt.¹⁶⁴ Socialnämnden kan besluta att umgänge mellan barn och föräldrar ska begränsas eller upphöra helt.¹⁶⁵ Enligt förarbetena framgår det att situationer där detta kan behövas är när det finns risk för att föräldrarna utan tillstånd griper in i vården eller lider av missbruk eller psykisk störning.¹⁶⁶ Det krävs att beslutet är formellt och det bör framgå om beslutet är tidsbegränsat eller tillsvidare samt skälen för beslutet.¹⁶⁷ Besluten ska övervägas minst var tredje månad och kan överklagas.¹⁶⁸ Vid överväganden om umgänget ska utökas ska beslut tas utifrån barnets behov samt intressen.¹⁶⁹ Vid prövningen ska även hänsyn tas till anledningen till omhändertagandet och hur förhållandet mellan barnet och föräldrarna har utvecklats under omhändertagandet.¹⁷⁰

Bestämmelsen i 14 § LVU reglerar enbart förhållandet mellan barn och vårdnadshavare.¹⁷¹ Umgänge ska ske om det är viktigt för att tillgodose barnets bästa under omhändertagandet.¹⁷² Socialnämndens ansvar innebär att det omhändertagna barnets föräldrar ska få den hjälp och det stöd de behöver för att kunna hålla kontakten med sina barn.¹⁷³ Socialnämnden kan inte tvinga fram ett umgänge mellan barnet och föräldrarna om föräldrarna är passiva eller inte vill ha umgänge.¹⁷⁴ Det är i första hand barnets rätt till umgänge med föräldrarna som avses, inte föräldrarnas rätt till umgänge med sitt barn.¹⁷⁵ Det framgår av Europadomstolens praxis, gällande artikel 8 Europakonventionen, att socialnämnden har ett ansvar att se till att beslut om omhändertagande utformas så att barn får umgänge med sina föräldrar.¹⁷⁶ Det framgår även att beslut om umgängesbegränsningar ska ha saklig grund och att betydande umgängesbegränsningar endast ska ske i extrema situationer.¹⁷⁷

---

¹⁶⁴ Prop. 1989/90:28, s. 74.

¹⁶⁵ Leviner, Lundström (2017), s.33.

¹⁶⁶ Prop. 1979/80:1, s. 601.

¹⁶⁷ Mattsson (2006), s. 169 f.

¹⁶⁸ 14 § 3 st. LVU; 41 § LVU.

¹⁶⁹ Mattsson (2006), s. 171.

¹⁷⁰ Mattsson (2006), s. 171.

¹⁷¹ Prop. 2002/03:53, s. 87.

¹⁷² Flodström (2004), s. 44.

¹⁷³ Mattsson (2006), s. 169.

¹⁷⁴ Mattsson (2006), s. 174.

¹⁷⁵ 14 § 1 st. LVU.

¹⁷⁶ Grönwall, Holgersson (2004), s. 416.

¹⁷⁷ Prop. 1989/90:28, s. 74.

Det är viktigt att beakta barnets vilja vid beslut enligt 14 § LVU.¹⁷⁸ Umgängesbegränsning ska inte ske i de fall där ett barn är 12 år eller har en 12-årigs mognad och barnet tydligt inte vill att umgängesbegränsning ska ske.¹⁷⁹ HFD har konstaterat att utgångspunkten i LVU är att det är viktigt för omhändertagna barn att umgås med sina föräldrar.¹⁸⁰

3.4 Vårdnadsöverflyttning

Grundtanken inom svensk familjehemsvård är att barn ska återförenas med sina vårdnadshavare. Barnets vårdbehov ska därför övervägas eller omprövas kontinuerligt. Socialnämnden har ett uppföljningsansvar för både tvångsplaceringar och frivilliga placeringar. Av 6:8 SoL framgår det att socialnämnden var sjätte månad ska överväga om barnet borde flytta hem till sina föräldrar. Paragrafen är av stor betydelse för att kunna tillgodose barnets rättssäkerhet, då det inte är säkert att barnen lämnat samtycke till placering även om vårdnadshavarna skulle ha gjort det. Det är inte alltid möjligt för barnen att återförenas med sina vårdnadshavare eftersom det kan strida mot barnets bästa och då kan det bli aktuellt med vårdnadsöverflyttning till familjehemsföräldrarna. Med hjälp av att vårdnaden kan flyttas över, riskerar barnet inte att ryckas upp från sin trygga och invanda miljö. Vid bedömningen om vårdnadsöverflyttning ska ske, ska hänsyn tas till det enskilda barnets behov och intressen, varvid barnets egen inställning är av stor vikt. Därutöver ska det särskilt beaktas hur förhållandet mellan barnet och dess föräldrar ser ut. Det som är av betydelse i denna bedömning är hur umgänget har varit och fungerat.¹⁸¹

Socialnämnden ska överväga om det finns skäl för en vårdnadsöverflyttning när barnet varit placerat i samma familjehem i tre år.¹⁸² Regler om vårdnadsöverflyttning stadgas i 6:7 och 6:8 FB.¹⁸³ I 6:7 FB framgår det att en

---

¹⁷⁸ Prop. 2002/03:53, s. 87.

¹⁷⁹ RÅ 2005 ref. 66.

¹⁸⁰ HFD 2017 ref 40.

¹⁸¹ Mattsson (2006), s. 190 ff.

¹⁸² 6:8 2 st. SoL.

¹⁸³ Mattsson (2006), s. 192.

förälder kan fråntas vårdnaden om denne brister i omsorgen av barnet på ett sådant sätt att det finns en bestående fara för barnets hälsa eller utveckling.¹⁸⁴

I 6:8 FB framgår det att vårdnaden kan överflyttas till familjehemsföräldrarna där barnet stadigvarande fostras och vårdas.¹⁸⁵

Av förarbeten framgår det att barnets inställning är av stor vikt vid beslut enligt 6:8 FB. Paragrafens främsta syfte är att skydda barn som rotat sig i familjehem och se till att de inte rycks upp därifrån. Det betyder att barn som känner en större samhörighet och känslomässig förankring hos familjehemsföräldrarna än de egna föräldrarna inte ska behöva lämna familjehemmet. Barn som placerats i vården vid noll till tre år blir ofta kvar länge i vården. Tre år är i dessa fall en lång tid i relation till barnets ålder och mognad, men i andra fall kan det ta längre tid för barnet att rota sig i familjehemmet. Socialtjänsten ska vid beslut om att ansöka om vårdnadsöverflyttning alltid noga överväga de fördelar och nackdelar som en vårdnadsöverflyttning skulle innebära för barnet.¹⁸⁶

En vårdnadsöverflyttning kan i de situationer som anges i 6:7 och 6:8 FB innebära en stabilitet, kontinuitet och trygghet för barnets vårdnad. När det är bäst för barnet att stanna kvar i familjehemmet och det inte är lämpligt eller möjligt med en återförening kan en överflyttning av vårdnad ske. Bedömningen av detta sker ur ett barnrätts- och aktörsperspektiv, vilket innebär att hänsyn tas till det individuella barnets behov och intressen. Barnets egen vilja är därmed av stor betydelse och förhållandet mellan föräldrarna och barnet.¹⁸⁷

3.5 Barnrättslagen

Genom barnrättslagen inkorporerades barnkonventionens artikel 1-42, dvs. de materiella reglerna.¹⁸⁸ Innan barnrättslagen trädde i kraft hade Sverige

---

¹⁸⁴ Mattsson (2006), s. 192.

¹⁸⁵ Mattsson (2006), s. 192.

¹⁸⁶ Prop. 2002/03:53, s. 84 ff.

¹⁸⁷ Mattsson (2006), s.192.

¹⁸⁸ Singer (2019), s. 45.

ratificerat barnkonventionen vilket innebar att Sverige var bunden av barnkonventionen och skulle följa konventionen.¹⁸⁹ LVU har innan barnrättslagens införande ett visst barnrättsperspektiv genom bestämmelserna om barnets rätt att komma till tals och rätt till information.¹⁹⁰

Genom barnrättslagen har barnens rättigheter stärkts då barnkonventionen fått en verklig ställning. Inkorporeringen innebar ett förtydligande om att domstolar och andra rättstillämpare måste beakta barnets rättigheter som följer av barnkonventionen vid alla beslut som rör barn, exempelvis vid beslut om flyttningsförbud. Anledningen till att regeringen ansåg att det var behövt att inkorporera barnkonventionen i svensk lagstiftning var bland annat att barnkonventionen ofta sågs som policy- eller värdegrundade dokument för myndigheterna m.fl.¹⁹¹

Det är nu möjligt att direkt åberopa barnkonventionens artiklar i alla ärenden och mål som gäller barn.¹⁹² Barnkonventionens grundläggande tanke är att barn har lika stort människovärde som vuxna och konventionen kräver att barnperspektivet ska vara genomsyrade vid alla beslut som rör barn.¹⁹³ Barnkonventionens materiella artiklar handlar om barns rätt att få sina grundläggande behov och rättigheter tillgodosedda.¹⁹⁴ Barn enligt konventionen är varje människa under 18 år, om barnet inte blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller barnet.¹⁹⁵ Barnkonventionen innehåller fyra viktiga principer som är styrande för tolkningen av alla övriga artiklar och som ska tillämpas av myndigheter samt verksamheter i alla frågor som gäller barn.¹⁹⁶ De olika principerna är: förbud mot diskriminering (artikel 2), barnets bästa (artikel 3), rätten till liv och utveckling (artikel 6) och rätten att komma

---

¹⁸⁹ Leviner, Lundström (2017), s. 23.

¹⁹⁰ SOU 2015:71, s. 183.

¹⁹¹ Prop. 2017/18:186, s. 74 ff.

¹⁹² Singer (2019), s. 45.

¹⁹³ SOU 2015:71, s. 135.

¹⁹⁴ SOU 2015:71, s. 136.

¹⁹⁵ Artikel 1 Barnkonventionen.

¹⁹⁶ Mattsson (2017), s.106 f.

till tals (artikel 12).¹⁹⁷ Principerna skapar tillsammans konventionens barnsyn.¹⁹⁸

Av artikel 3 framgår det att barnets bästa ska sättas i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn, oavsett vilket offentligt organ, myndighet eller samhällsorgan som vidtar åtgärderna, dvs. vid beslut om flyttningsförbud.¹⁹⁹ Artikeln anger även att staten är skyldig att ge barnet den omvårdnad som behövs för barnets välfärd.²⁰⁰ I begreppet barnets bästa inkluderas att respektera barnet som en individ med rättigheter och medborgare med samma grundläggande rättigheter som vuxna.²⁰¹ Barnets bästa kan delas in i tre centrala delar: en faktisk rättighet (vid beslut som rör barn och olika intressen vägs mot varandra ska barnets bästa sättas främst), en grundläggande rättslig tolkning (vid flera tolkningar ska barnets bästa ha företräde) och ett tillvägagångssätt i beslutsprocessen (beslutsprocessen ska innehålla en bedömning av konsekvenser för barnet). Syftet med barnets bästa är att säkerställa att barnets rättigheter tas till vara och att barnets utveckling säkerställs.²⁰²

Av artikel 9 framgår det att barn inte ska separeras från sina föräldrar om det inte är nödvändigt för barnets bästa. Grundtanken är att barn så långt som möjligt ska skyddas och bo kvar hos sin familj med stöd från exempelvis socialtjänsten. Barn bör bara separeras från sina föräldrar om barnet inte kan skyddas genom mindre ingripande åtgärder. Skiljandet från föräldrarna ska ske på ett rättssäkert sätt. När barn separeras från sina föräldrar har barnet en rätt till att relationen med föräldrarna upprätthålls.²⁰³ Utifrån artikelns innehåll kan det konstateras att artikeln till viss del speglar återföreningsprincipen, då den framhäver att barn ska återförenas med sina föräldrar.

---

¹⁹⁷ Mattsson (2017), s.106 f.

¹⁹⁸ SOU 2015:71, s. 136.

¹⁹⁹ SOU 2016:19, s. 101.

²⁰⁰ SOU 2016:19, s. 101.

²⁰¹ Singer (2019), s. 22.

²⁰² SOU 2016:19, s. 101 f.

²⁰³ Swärd (2016), s. 124 ff.

Artikel 12 inkluderar barns rätt till att få uttrycka sina åsikter och att bli lyssnad på.²⁰⁴ Den innebär att barn måste erbjudas en möjlighet att bli hörd och att barnets inställning klarläggs.²⁰⁵ Det är barnets ålder och mognad som är det som anger hur stor betydelse barnets åsikt ska tillmätas.²⁰⁶ Barn kan vid mycket ung ålder bilda åsikter men sakna förmåga att uttrycka dessa verbalt, hänsyn ska då tas till annan kommunikation såsom lekar, kroppsspråk, teckningar m.m.²⁰⁷ Artikelns belyser att barnet som rättighetsbärare har inflytande över och är delaktig i sitt liv och den gäller för alla barn.²⁰⁸ Det krävs att barn är kapabla att bilda en egen åsikt och staten är skyldig att se till att barn som har svårt att framföra sina åsikter får förutsättningar för att lyckas.²⁰⁹ Det är inte möjligt att införa en åldersgräns om när barn är kapabla att bilda en åsikt eftersom även mycket små barn kan bilda en åsikt.²¹⁰ I artikel 16 ges barn rätt till privat- och familjeliv. Enligt artikeln ska barn skyddas mot godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv.²¹¹

3.6 Vägledande praxis från HFD

Det finns inte många HFD avgörande som gäller flyttningsförbud. Det finns några äldre prejudicerande rättsfall som nämns kort då dessa fortfarande är vägledande, även om lagstiftningen ändrats sedan dessa rättsfall. I och med att uppsatsen avser att utreda gällande rätt avseende flyttningsförbud kommer inte rättsfall där inhibition prövas, mål som avskrivs eller mål som behandlar andra frågor främst att tas upp.

3.6.1 RÅ 84 2:78

I rättsfallet konstaterades det att ett flyttningsförbud ska gälla tillsvidare om det är osäkert när barnet utan risk som är ringa kan flytta från familjehemmet. Ett flyttningsförbud ska tidsbegränsas om det vid meddelandet av

---

²⁰⁴ Swärd (2016), s. 35.

²⁰⁵ Swärd (2016), s. 36.

²⁰⁶ SOU 2016:19, s. 110.

²⁰⁷ SOU 2016:19, s. 109.

²⁰⁸ SOU 2016:19, s. 109.

²⁰⁹ SOU 2016:19, s. 109.

²¹⁰ SOU 2016:19, s. 109.

²¹¹ Swärd (2016), s. 147.

flyttningsförbudet med tillräcklig säkerhet kan bedömas att en ringa risk inte föreligger efter en viss tidpunkt.²¹²

3.6.2 RÅ 88 ref. 79

Rättsfallet handlade om två barn som varit omhändertagna för samhällsvård i sju år. Det hade inte vidtagits några ändamålsenliga förberedelser att återförena barnen med föräldrarna. I rättsfallet konstaterades det att flyttningsförbudet skulle tidsbegränsas eftersom omständigheterna var så speciella att ett tidsbegränsat flyttningsförbud ansågs kunna förmå parterna att börja med ändamålsenliga förberedelser att återförena barnen med föräldrarna istället för att processa.²¹³

3.6.3 HFD 2011 ref. 13

Rättsfallet handlade om ett femårigt barn som sedan fem månaders ålder bott i familjehem när barnets vårdnadshavare ville ta hem barnet. Det pågick en process om överflyttning av vårdnad. Barnet hade reagerat negativt vid umgänge med vårdnadshavare och såg familjehemsföräldrarna som sina föräldrar. Förvaltningsrätten ansåg att flyttningsförbud skulle gälla medan kammarrätten ansåg att flyttningsförbudet skulle upphöra. HFD konstaterade att uppbrott i barnets invanda miljö och avbrott i relationer som är viktiga för barnet kan i sig innebära en risk för skada. Det saknade betydelse om den långa placeringstiden till viss del berodde på socialnämndens handläggning av ärendet. Det konstaterades även att det fanns ett tydligt samband mellan bestämmelsen om flyttningsförbud och överflyttning av vårdnad, då dessa reglers syfte är att se till barnets bästa. HFD ansåg att barnets anknytning till familjehemmet var så central att även en successiv flyttning innebar risk för skada. HFD konstaterade att bedömningen av om det ska föreligga flyttningsförbud ska ske utifrån barnets perspektiv. HFD ansåg att när en familjehemsplacering varat under lång tid och det är aktuellt med en överflyttning av vårdnad ska det särskilt övervägas om det av hänsyn till

---

²¹² RÅ 84 2:78.

²¹³ RÅ 88 ref. 79.

barnet bör fastställas ett flyttningsförbud tills vårdnadsfrågan avgjorts. Flyttningsförbud skulle således gälla tillsvidare.²¹⁴

Av rättsfallet kan det konstateras att när det gäller att bedöma vad som är barnets bästa och om det föreligger risk för att barnet kan skadas av en hemflytt ska bedömningen ske ur ett barnperspektiv. Anledningen till att kammarrätten kom fram till ett annat resultat än HFD var att de inte såg på situationen ur ett barnperspektiv. När bedömning inte sker ur ett barnperspektiv kommer barnets rättigheter inte tas till vara och besluten blir därmed inte i enlighet med vad som är bäst för barnet. Av HFDs resonemang kan det utläsas att flyttningsförbud är en viktig regel för att skydda barnet från skadliga separationer och att barnets upplevelse av situationen är viktigare än anledningarna till att barnet har blivit kvar i familjehemmet under lång tid.

Rättsfallet klargör att regeln om flyttningsförbud har ett starkt samband med regeln om överflyttning av vårdnad. Det innebär att lagstiftarens skäl till regeln om överflyttning av vårdnad även får viss betydelse i bedömningen av flyttningsförbud. Det ges med andra ord en vägledning om vad som menas med att barn placerats i lång tid i familjehem och när barn kan bedömas ha fått en så stark anknytning till familjehemmet att en flytt vore skadlig. I rättsfallet klargörs att när små barn har blivit placerade i samma familjehem under lång tid kan även en successiv hemflytt innebära en påtaglig risk för skada. Det som är avgörande i denna del är hur barnets anknytning till familjehemmet är. För att avgöra hur stark anknytningen är tas hänsyn till den tid som barnet placerats i familjehem och hur barnet uppfattar sina familjehemsföräldrar, dvs. om barnet uppfattar de som sina föräldrar eller inte. Det är därmed fastställt att om barnet uppfattar familjehemsföräldrarna som sina egna föräldrar föreligger en stark anknytning.

HFD har ansett att principen om barnets bästa ska vara avgörande vid bedömningen av flyttningsförbud. Det som inte har beaktats av HFD är dock

---

²¹⁴ Ibid.

principen om barnets rätt till delaktighet. HFD tar inte med i sin bedömning hur umgänget med föräldern hade varit under placeringen utan fokuserar enbart på barnets anknytning till familjehemmet och barnets bästa. Det går inte att utläsa vad barnets vilja eller inställning är då HFD i sin bedömning inte lagt någon vikt vid umgänget. Anledningen till detta är sannolikt att domstolen fokuserar på barnrättsperspektivet och att barnet tydliggjort att denne ser familjehemmet som sin familj.

Därutöver konstaterade HFD att uppbrott i barns invanda miljöer och avbrott i relationer som är viktiga för barn kan i sig innebära skada för barnet. Det kan tänkas att HFD ansåg att i detta fall saknade det betydelse av hur umgänget med föräldern varit. Eftersom barnet hade en stark anknytning med familjehemmet och då en separation från barnets invanda miljö och viktiga relation innebar skada för barnet. HFD har med andra ord inte behandlat principen om barnets rätt till delaktighet eftersom barnet var litet och att det var just separationen som var skadlig för barnet. Det innebär att rättsfallet klargör förutsättningarna för flyttningsförbud när barnet är litet och tillbringat i princip hela sitt liv i familjehem. Då rättsfallet inte närmare behandlar barnets vilja eller inställning ger det ingen vägledning om hur stor betydelse principen om barnets rätt till delaktighet får vid bedömning av flyttningsförbud.

3.7 Praxis från Europadomstolen

I ett avgörande där Sverige hade beslutat om flyttningsförbud i samband med att omhändertagandet av barnet hade upphört ansågs en kränkning av artikel 8 Europakonventionen ha skett. Flyttningsförbudet hade gällt under sex års tid och föräldern hade haft begränsad umgängesrätt. Europadomstolen ansåg att de svenska myndigheterna inte hade vidtagit tillräckliga åtgärder för att återföreina barnet med föräldern och att inskränkningarna i umgängesrätten tillsammans med flyttningsförbudet inte var proportionerliga till sitt ändamål.²¹⁵

---

²¹⁵ Eriksson vs. Sverige, para. 71 och 72.

I ett rättsfall där flyttningsförbud hade beslutats efter att omhändertagandet hade upphört ansågs inte en kränkning av artikel 8 Europakonventionen ha skett. Flyttningsförbudet hade pågått under tre och ett halvt år. Europadomstolen ansåg att flyttningsförbudet var tillräckligt och relevant för att säkerställa barnens hälsa och utveckling. Det konstaterades att barnen tillbringat i princip hela sina liv i familjehemmet, bara träffat sina föräldrar sporadiskt samt ville stanna kvar i familjehemmet. Domstolen ansåg att med hänsyn till att myndigheterna hade gjort vad de kunnat för att få till stånd en återförening och denna hade misslyckats pga. föräldrarnas agerande förelåg ingen kränkning av artikel 8 Europakonventionen.²¹⁶

I ett rättsfall ansågs det inte föreligga en kränkning av artikel 8 där flyttningsförbud meddelats efter att omhändertagandet upphörde. Flyttningsförbudet var gällande i fem år och domstolen ansåg att inskränkningen i rätten till privat- och familjeliv var proportionerlig då flyttningsförbudet använts i syfte att återförena barnet med pappan och umgänge hade skett.²¹⁷

3.8 JO-beslut angående flyttningsförbud

JO-beslut gällande flyttningsförbud och kritik som lämnats vid hanteringen av flyttningsförbud redogörs nedan. Det har valts ut tre olika JO-fall som behandlar flyttningsförbud genom att söka bland JOs beslut på JOs hemsida. Anledningen till att just dessa tre JO-fallen har valts är att det var enbart dessa tre fallen som specifikt inriktade sig på flyttningsförbud. Det kommer inte redogöras för JO-fall där fokus har varit på exempelvis hanteringen vid beredande av vård eller omedelbart omhändertagande m.m. Eftersom dessa övriga JO-fall inte har fokus på flyttningsförbud. Genomgången av de utvalda JO-fallen sker för att de kan bidra till att se hur gällande rätt ser ut beträffande flyttningsförbud.

---

²¹⁶ Olsson vs. Sverige (no 2), para. 87-90.

²¹⁷ Rieme vs Sverige, para 73-75.

3.8.1 JO 1998/99 s. 294

Ett barn hade placerats i familjehem och när barnets förälder begärde att få ta hem barnet då föräldern hade kritik mot familjehemmet ansökte nämnden om flyttningsförbud. Domstolen beslutade att flyttningsförbudet skulle gälla tillsvidare. Flyttningsförbudet kvarstod i över 1,5 år och upphörde först när det konstaterades att föräldern saknade förmåga att ta hand om sitt barn och var instabil. Socialnämnden hade under denna tid kontinuerlig kontakt med föräldrarnas förvaltare och sjukhem för att se om hälsotillståndet förändrades så att föräldern kunde ta hand om barnet. JO konstaterade att flyttningsförbud är en temporär lösning och när situationen verkar bestå en längre tid bör ett övervägande om tvångsomhändertagande ske istället.²¹⁸

3.8.2 JO 2014/15 s. 426

Ett treårigt barn hade placerats i familjehem på frivillig väg. Cirka sex år senare ville den ena föräldern ta hem barnet. Socialnämnden beslutade då om tillfälligt flyttningsförbud, vilket senare fastställdes av domstolen att gälla tillsvidare. Flyttningsförbudet fortsatte att gälla även när den andra föräldern fick ensam vårdnad och ansåg att barnet skulle vara kvar i familjehemmet. Socialnämnden beslutade inte om upphörande av flyttningsförbudet. JO ansåg att det var socialnämndens uppgift att se till att flyttningsförbud inte gällde längre än nödvändigt och att beslut om upphörande fattades formellt. Socialnämnden hade även fattat beslut om tillfälligt flyttningsförbud när den ensamma vårdnadshavaren meddelat att denna avsåg att utöva ett helumgänge med barnet och skulle hämta barnet mot dess vilja. JO konstaterade att reglerna om flyttningsförbud enbart avser situationer där barns boendeförhållanden avser att ändras genom att vårdnadshavaren tänker flytta barnet. Flyttningsförbud kan inte användas för att förhindra att umgänge sker mellan en vårdnadshavare och dennes barn.²¹⁹

---

²¹⁸ JO 1998/99 s. 294.

²¹⁹ JO 2014/15 s. 426.

3.8.3 JO 2018/19 s. 546

En bebis hade placerats i familjehem och efter ca två år begärde vårdnadshavarna att vården skulle upphöra samt att barnet skulle flyttas hem. Socialnämnden beslutade då om tillfälligt flyttningsförbud vilket domstolen fastslog den 1 juli 2016. Socialnämnden övervägde om flyttningsförbudet skulle kvarstå den 16 november 2016. JO konstaterade att regeln angående flyttningsförbud ska skydda barnet från en hemtagning som sker för fort eller vid fel tillfälle. Flyttningsförbudet hjälper socialnämnden att ordna en hemflyttning av barnet som är enligt barnets bästa. Flyttningsförbud ska övervägas var tredje månad enligt 26 § LVU men lagen anger inte från vilken tidpunkt tiden ska räknas. JO ansåg att tiden ska beräknas från förvaltningsrättens dom om flyttningsförbud. Det konstaterades att det var viktigt att tiden inte överskreds eftersom flyttningsförbud är en väldigt ingripande åtgärd för de berörda parterna.²²⁰

3.8.4. Slutsats och analys av JO-beslut

Utifrån ovan redovisade JO-fall kan det konstateras att flyttningsförbud är en tillfällig åtgärd som används för att barn, som placerats i annat hem ska få en hemflyttning som är i enlighet med deras bästa. Flyttningsförbud kan inte användas när förhållandena verkar vara bestående eller långvariga, då ska andra åtgärder vidtas. Det klargörs att även om det inte anges i lag hur länge ett flyttningsförbud kan gälla, när det gäller tillsvidare så kan det inte fortsätta att gälla när förutsättningarna är permanenta. Anledningen till det är att flyttningsförbud är en extremt ingripande åtgärd i rätten till privat- och familjeliv och att flyttningsförbud är till för att ge barnen den tid de behöver för en säker hemflytt. Om det inte finns möjlighet för en säker hemflytt ska inte flyttningsförbud tillämpas utan andra regler som är bättre anpassade till barnets behov av skydd, dvs. en ansökan om vård enligt LVU.

Utifrån det sista JO-fallet kan det konstateras att för att föräldrars och vårdnadshavares rättssäkerhet ska upprätthållas måste ett beslut om

---

²²⁰ JO 2018/19 s. 546.

flyttningsförbud övervägas inom den tidsperiod som lagen anger. Med hänsyn till att flyttningsförbud är en väldigt ingripande åtgärd kan inte dessa beslut fortgå utan att ett övervägande sker var tredje månad. Det är även viktigt att det fattas ett formellt beslut när flyttningsförbudet upphör så att parterna är medvetna om att den ingripande åtgärden har upphört. Jag anser att anledningen till att formellt beslut ska fattas är för att upprätthålla kravet på rättssäkerhet. De olika JO fallen gäller till stor del att kravet på rättssäkerhet inte har följts eller/och att proportionalitetsprincipen inte har följts. Att låta ett flyttningsförbud gälla längre än vad som är nödvändigt strider mot proportionalitetsprincipen och innebär att flyttningsförbudet är en kränkning av artikel 8 Europakonventionen. Rättssäkerhetsprincipen och proportionalitetsprincipen är viktiga för att föräldrarnas rättssäkerhet ska vara uppfylld och för att rätten till privat- och familjeliv inte ska kränkas mer än vad som är tillåtet.

3.9 Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan det konstateras att flyttningsförbud är tänkt att vara en temporär lösning. För att flyttningsförbud ska beslutas krävs det att det finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas om han eller hon skiljs från familjehemmet. Av lagstiftningen framgår det inte vilka omständigheter som innebär att det skulle kunna föreligga en sådan påtaglig risk för skada att flyttningsförbud skulle tillämpas. Av förarbetena framgår det att däremot vid bedömningen av om det föreligger en påtaglig risk ska omständigheter såsom barnets ålder, utveckling, egenskaper, känslöbindningar, längden på placeringen, barnets levnadsförhållanden, hemförhållanden, hur umgänget mellan barn och föräldrar fungerat och hur förhållandet har utvecklats under den tid som barnet varit placerat. Barnets vilja ska också alltid beaktas oavsett ålder, dvs. principen om barnets rätt till delaktighet har betydelse vid tillämpningen av flyttningsförbud.

Umgängesbegränsning kan beslutas om det är i barnets bästa och nödvändigt för barnets vårdbehov. En överflyttning av vårdnad ska ske när det är bäst för barnet. Det som är viktigast för barnet är då att få trygghet och stabilitet, med

andra ord att man frångår återföreningsprincipen och anser att barnets bästa är att stanna i familjehemmet. Det är ofta aktuellt med överflyttning av vårdnad när barn blivit kvar i familjehem under en längre tid och fått en stark anknytning till familjehemmet.

Barnrättslagen hjälper till att ge ytterligare viss vägledning om vad som är av betydelse vid tillämpningen av flyttningsförbud. Genom barnrättslagen har barnkonventionens artikel 1-42 inkorporerats i svensk rätt och artiklarna har blivit direkt tillämpliga i alla ärenden gällande flyttningsförbud. Det innebär att barnets bästa och barnets rätt till delaktighet fått en starkare ställning vid flyttningsförbud än tidigare samt att flyttningsförbud alltid ska fattas utifrån ett barnrättsperspektiv. Rätten till familjeliv är stark och den hänger samman med barnkonventionens artikel 16 och även denna princip har betydelse vid tillämpningen av flyttningsförbud vilket framgår av Europadomstolens praxis. Om ett flyttningsförbud gäller längre än vad som är nödvändigt strider det mot proportionalitetsprincipen, vilket innebär att flyttningsförbudet är en kränkning av rätten till privat- och familjeliv. Om socialnämnderna inte vidtar tillräckliga åtgärder för att försöka uppnå en återförening av barnet med dess föräldrar under den tid som flyttningsförbudet är gällande och det blir gällande en längre tid, är flyttningsförbudet en kränkning av rätten till privat- och familjeliv.

Utifrån JO-fallen kan det konstateras att flyttningsförbud inte kan användas när förhållandena verkar vara bestående eller långvariga utan då ska andra åtgärder vidtas. Ett flyttningsförbud måste omprövas var tredje månad och tidsperioden beräknas från förvaltningsrättens beslut om flyttningsförbud. Utifrån HFDs praxis kan det konstateras att ett flyttningsförbud ska gälla tillsvidare om det är osäkert när i tiden som en flytt av barnet kan ske utan påtaglig risk för skada av barnets hälsa eller utveckling. Genom HFD 2011 ref. 13 har rättsläget klarlagts vad som gäller när ett litet barn har varit placerat en längre tid i familjehem och barnet fått en stark anknytning till familjehemmet. Det är fastställt att om barnet uppfattar familjehemsföräldrarna som sina egna föräldrar föreligger en stark

anknytning och även en succesiv hemflytt kan då anses vara skadlig. Rättsfallet ger ingen vägledning om hur stor betydelse principen om barnets rätt till delaktighet får vid bedömning av flyttningsförbud.

I övrigt är rättsläget oklart och därför behövs ytterligare utredning för att se vilka omständigheter som är avgörande för tillämpningen av flyttningsförbud exempelvis när barnen är äldre och inte befunnit sig lika lång tid i familjehem. I nästa kapitel behandlas därför den omfattande empiriska rättsfallsstudien för att se om denna studie kan klargöra rättsläget.

4 Kammarrättsfallsstudie

4.1 Allmänt

I denna del kommer en redogörelse av rättsfallsstudien att göras. Rättsfallsstudien behandlar kammarrättsavgörande från år 2010-2019. I och med att det finns en del luckor vid tillämpningen av flyttningsförbud och då rättsläget fortfarande är osäkert efter gällande rättsstudien finns det en anledning att göra denna omfattande kammarrättsfallsstudie. Syftet med rättsfallsstudien är att se vilka omständigheter i olika situationer som anses utgöra påtaglig risk för barns hälsa och utveckling samt därmed vilka situationer som kan leda till flyttningsförbud. Med hjälp av rättsfallsstudien kan en jämförelse göras av gällande rätt och dess praktiska tillämpning samt hur den står sig till angivna grunder i förarbeten. Rättsfallsstudien kommer att presenteras i sex olika delar. Den första delen kommer behandla rättsfall där flyttningsförbud beslutats och nämnden har övervägt ansökan om beredande av vård enligt LVU. Den andra delen kommer gälla rättsfall där en del av grunden till flyttningsförbud berodde på umgänget. Den tredje delen kommer behandla rättsfall där flyttningsförbud meddelats och nämnden övervägde ansökan om överflyttning av vårdnad. Den fjärde delen kommer utgöras av rättsfall där flyttningsförbud har meddelats med anledning av övriga omständigheter. Därefter kommer rättsfall där flyttningsförbud upphört att gälla att redogöras för. I den avslutande delen kommer en sammanfattande och analyserande del att presenteras.

4.2 Flyttningsförbud vid överväganden om ansökan om beredande av vård

Det finns tre stycken kammarrättsavgöranden som behandlar flyttningsförbud när socialnämnden övervägt att lämna in en ansökan om beredande av vård enligt LVU. Rättsfallen behandlade barn som var i åldern sju till tolv år som blivit placerade i familjehem enligt SoL. Gemensamt för domarna i denna del är att när nämnden överväger att ge in en ansökan om beredande av vård,

anses det vara olämpligt att avbryta barnens boende innan det är klarlagt om det föreligger skäl att omhänderta barnen. I alla rättsfallen var barnens vilja av stor betydelse vid bedömningen av om flyttningsförbud skulle gälla, medan tiden i familjehemmet och hur umgänget med föräldrarna varit saknade större betydelse i bedömningen. Det visar på att principen om barnets rätt till delaktighet har fått en stor betydelse i dessa situationer och att föräldrarnas rätt till privat- och familjeliv inte har beaktats nämnvärt. Det kan konstateras att när nämnden överväger att ge in en ansökan om beredande av vård föreligger en stark indikation om att barnens hemförhållanden kan vara så bristfälliga att barnens utveckling riskerar att skadas vid en hemflytt, varvid flyttningsförbud ska beslutas. Det visar på att domstolarna även har beaktat principen om barnets bästa även om domstolen inte specifikt uttrycker det i sina domskäl. I och med att alla barnen hade en stark vilja att stanna i familjehemmet är det svårt att se om enbart osäkerheten om hemförhållandena i sig skulle kunna leda till att flyttningsförbud meddelades. Utifrån rättsfall 3 verkar det som om det i vissa fall skulle vara tillräckligt med osäkerheten om hemförhållandena om barnet inte har en stark vilja av att flytta hem för att flyttningsförbud ska föreligga.

Då ett barn på elva år ville stanna i familjehemmet där barnet placerats i nästan ett år gjordes följande bedömning. Förvaltningsrätten ansåg att det var viktigt med hänsyn till barnets ålder att beakta barnets vilja samt att trots föräldrarnas separation kvarstod oro om missbruksproblematik och att föräldern inte kunde ge barnet den omsorg samt stabilitet som barnet behövde. Kammarrätten instämde i förvaltningsrättens bedömning och konstaterade att nämnden hade ansökt om beredande av vård enligt LVU, vilket talade för att inget i barnets boendeförhållanden borde förändras. Flyttningsförbudet skulle gälla tillsvidare.²²¹

Då ett tioårigt barn ville stanna i familjehemmet där barnet varit placerat i fyra ansåg kammarrätten att barnet skulle skadas av en flytt från

---

²²¹ Rättsfall 1.

familjehemmet mot barnets vilja. Det fanns även en osäkerhet till om modern skulle låta barnet vara kvar i familjehemmet varvid flyttningsförbudet skulle gälla tillsvidare.²²²

När tre barn, sju, elva och tolv år gamla, varit placerade i familjehem i tre år ansåg kammarrätten att flyttningsförbud skulle gälla tillsvidare eftersom de två äldre barnen uttryckt att de ville stanna i familjehemmet och då nämnden ansökt om beredande av vård enligt LVU.²²³

4.3 Flyttningsförbud pga. umgänge m.m.

Det finns sju stycken kammarrättsavgöranden där tillämpningen av flyttningsförbud har påverkats till stor del av hur umgänge mellan föräldrar och barn varit under placeringstiden. Gemensamt för rättsfall 4-10 är att umgänget med barnens biologiska föräldrar varit bristfälligt. Det hade lett till att barnen inte hade kunnat skapa en stark anknytning till sina föräldrar. Barnen har i dessa rättsfall istället knutit an till familjehemmen. Det har framkommit att även äldre barn kan få en stark anknytning till familjehemmet när de har varit placerade en längre tid i familjehemmet. Barnens vilja har spelat en stor betydelse i dessa situationer men i vissa fall har barnets vilja fått ge vika för barnets mående, dvs. när barnet sagt att denne vill flytta hem men känt oro inför hemflytt, se rättsfall 6. Anledningen till detta är sannolikt att barnen inte var så gamla och att deras mående visade på deras verkliga vilja samt tydde på att en hemflytt skulle kunna vara skadlig för dem. Många av barnen har även mått dåligt vid utökat umgänge med föräldrarna vilket spelat en stor roll vid bedömningen av flyttningsförbud eftersom det visar på att barnen saknar en stark anknytning till föräldrarna och barnens vilja.

I alla dessa rättsfall syns det tydligt att principen om barnets bästa och barnets rätt till delaktighet har fått en stor betydelse medan föräldrarnas vilja och rätt till privat- och familjeliv har fått ge vika. Utifrån dessa rättsfall kan det även konstateras att barnets vilja kan spela en stor roll vid bedömningen även om

---

²²² Rättsfall 2.

²²³ Rättsfall 3.

barnen inte har uppnått tolv år. Det som är av betydelse då är att barnet saknar en starkare anknytning till föräldrarna och har en stark anknytning till familjehemmet. Barnets hemförhållanden saknar betydelse vid dessa situationer eftersom det är hur barnet påverkas av skiljandet från familjehemmet som är avgörande. Flyttningsförbud ska beslutas i en situation där umgänget med föräldrarna varit bristfälliga om barnets vilja är att stanna i familjehemmet och då barnet har en stark anknytning till familjehemmet samt saknar en stark anknytning till föräldrarna eller då barnets anknytning till familjehemmet är starkare eller då barnet riskerar att hamna i samma situation som lett till vården.

Kammarrätten ansåg att flyttningsförbud skulle gälla för tre barn som var tre, fyra och fem år gamla. Barnen hade omhändertagits enligt LVU och varit placerade i familjehem i två år. Umgänget hade varit regelbundet men begränsat och barnen hade reagerat negativt vid utökad umgänge. Det konstaterades att det saknades betydelse hur hemförhållandena var då det var hur barnen påverkades av skiljandet från familjehemmet som var betydelsefullt. Barnen ansågs ha en stark anknytning och tillhörighetskänsla till familjehemmen samt att barnen var särskilt sårbara utifrån bland annat tidigare separation. Anknytningen till familjehemmet ansågs vara viktigast för barnen varvid även en successiv hemflytt innebar risk för skada varvid flyttningsförbud skulle erläggas.²²⁴

Då ett femårigt barn varit placerad i familjehem sedan åtta månaders ålder efter omhändertagande enligt LVU konstaterade kammarrätten samma sak som i rättsfall 1 men poängterade även att moderns samtycke inte var allvarligt menat då hon tidigare agerat impulsivt och abrupt hämtat barnets syskon från sina familjehemsplaceringar.²²⁵

När två barn, åtta och nio år gamla, varit familjehemsplacerade i över tre och ett halvt år och umgänget varit begränsat men barnen uppgett att de ville flytta

---

²²⁴ Rättsfall 4.

²²⁵ Rättsfall 5.

hem till sin mamma men var oroliga för en hemflytt ansåg kammarrätten att flyttningsförbud skulle gälla. Detta då mamman ville att hemflytten skulle ske fortare än vad nämnden bedömde som bäst för barnen och att barnen hade stark anknytning till familjehemmet samt att de kände oro inför en hemflytt. Det saknades betydelse hur mammans hemförhållanden såg ut.²²⁶

I ett rättsfall instämde kammarrätten i förvaltningsrättens bedömning och ansåg att flyttningsförbud skulle gälla. Barnen ville bo kvar i familjehemmet och umgänge med mamman hade varit sporadiskt. Förvaltningsrätten ansåg att barnen som var tolv och tretton år gamla och som hade bott de senaste fyra åren i familjehemmet hade en känslomässig anknytning till familjehemmet och uppnått en sådan ålder att deras vilja om var de skulle bo vägde tungt. Därutöver saknade barnen starkare anknytning till mamman varvid det förelåg en risk för att barnen skadades av en flyttning.²²⁷

Då ett tolvårigt barn varit placerad i familjehem de senaste tre åren och umgänget med pappan saknade regelbundenhet under flera år eller saknades helt ansågs flyttningsförbud föreligga. Barnets mående hade med hänsyn till pappans ostrukturerade umgänge och lojalitetskonflikt försämrats. Det ansågs vara klart att barnet med hänsyn till sin anknytning till familjehemmet och psykiska mående hade behov av att stanna i familjehemmet.²²⁸

Då ett elvaårigt barn ville stanna i familjehemmet där barnet bott i cirka två och ett halvt år och där umgänget med mamman varit sparsamt ansåg kammarrätten att flyttningsförbud skulle gälla. Förvaltningsrätten konstaterade att barnet hade starka känslomässiga bindningar till familjehemmet och barnets vilja var viktig vid bedömningen. Mammans förmåga att tillgodose barnets känslomässiga behov var oklart, vilket ansågs tala starkt för att barnet skulle skadas av en flytt då barnet riskerade att återgå till samma situation som ledde till placeringen.²²⁹

---

²²⁶ Rättsfall 6.

²²⁷ Rättsfall 7.

²²⁸ Rättsfall 8.

²²⁹ Rättsfall 9.

När ett barn på elva år ville stanna i familjehemmet där barnet varit placerad i perioder och umgänget med pappan varit begränsat ansåg kammarrätten att flyttningsförbud skulle fortsätta gälla. Barnet ansågs ha varit utsatt för flera skadliga separationer, rotat sig i familjehemmet, kände sig trygg där och såg familjehemsföräldrarna som sina närmaste anknytningspersoner.²³⁰

4.4 Flyttningsförbud vid överflyttning av vårdnad

I elva rättsfall hade socialnämnden övervägt överflyttning av vårdnad och denna övervägning var av stor betydelse vid tillämpningen av flyttningsförbud. I dessa rättsfall var i princip alla barn under fem år när de placerades i familjehem och barnen hade befunnit sig i familjehemmet allt från fyra år upp till åtta år. Det som är gemensamt med dessa rättsfall är att barnen har varit placerade en längre tid i familjehemmen och att barnen har fått en stark anknytning till familjehemmen. Därutöver vill barnen stanna i familjehemmen och vissa av barnen hade mått dåligt vid utökat umgänge med föräldrarna. Även i de fall där umgänge hade fungerat och skett regelbundet hade barnen varit så länge i familjehem att de såg sina familjehemsföräldrar som sina föräldrar. Det kan konstateras att barnens vilja har spelat en stor betydelse samt att barnen fått en stark anknytning till familjehemmen vid bedömning av flyttningsförbud när nämnden ansökt om överflyttning av vårdnad. Det innebär att även om barnen inte alltid är väldigt gamla har principen om barnens rätt till delaktighet varit av stor betydelse.

Det som inte har haft någon större betydelse är hur hemförhållandena förväntas bli eller hur umgänget mellan barn och föräldrar har varit. Anledningen till detta är sannolikt att i dessa situationer har barnen varit så länge i familjehemmen att deras anknytning dit i sig är så stark att flytta barnen från familjehemmet skulle innebära en påtaglig risk för skada. När det finns funderingar om överflyttning av vårdnad är förhållandena i de flesta fall

---

²³⁰ Rättsfall 10.

sådana att barnen har sin starkaste och viktigaste anknytning med familjehemmet och stabiliteten samt tryggheten är det viktigaste för barnen. Det är inte i barnets bästa att återförenas med sina föräldrar. Det som domstolen har ansett vara viktigast i dessa rättsfall är principen om barnets bästa och återföreningsprincipen har fått stå tillbaka. Domstolen har i dessa fall ansett att återföreningsprincipen inte är i enlighet med barnets bästa eftersom barnets behov av stabilitet och trygghet är av större betydelse för barnen.

Utifrån dessa rättsfall kan det sammanfattningsvis konstateras att när ett barn sedan ung ålder varit placerad i familjehem under lång tid och då en process om överflyttning av vårdnad pågår föreligger en presumtion om att flyttningsförbud ska tillämpas när föräldern vill flytta hem barnet. Av betydelse i denna bedömning är barnets vilja och dess anknytning till familjehemmet. När en process om överflyttning av vårdnad pågår är barnets anknytning till familjehemmet väldigt stark. I dessa rättsfall har barnets bästa bedömts ur både ett subjektivt, genom att barnpsykologers bedömningar m.m. beaktats, och objektivt perspektiv, genom att barnets vilja beaktats. Flyttningsförbud ska beslutas när det pågår en process om vårdnadsöverflyttning.

Då ett barn på tre och ett halvt år varit placerad i familjehem i tre år konstaterade kammarrätten att barnet hade rotat sig i familjehemmet och betraktade familjehemmet som sin familj. Anknytningen till familjehemmet ansågs viktig för barnet och barnet saknade en djupare relation till pappan, varvid även en successiv hemflytt ansågs vara skadlig för barnet och inte förenligt med barnets bästa. Barnets boende skulle inte ändras innan vårdnadsfrågan var avgjord. Flyttningsförbud behövdes då det förelåg oenighet angående barnets behov.²³¹

---

²³¹ Rättsfall 11.

En liknande bedömning som i rättsfall 11 gjordes då ett treårigt barn varit placerad i familjehem sedan åtta månaders ålder och umgänge pågått kontinuerligt. Det konstaterades därtill att det saknade betydelse hur situationen uppkommit då det var barnets aktuella situation som var avgörande. Kammarrätten instämde i förvaltningsrättens bedömning men ansåg att flyttningsförbudet skulle tidsbestämmas till sex månader. Detta med hänsyn till att om allmän domstol ansåg att vårdnaden inte skulle överflyttas skulle ingen ytterligare tidsutdräkt ske.²³²

Två barn, åtta och nio år, hade varit placerade i familjehem i sex år när ena föräldern önskade ta hem barnen. Barnen ville stanna i familjehemmet. Kammarrätten konstaterade att barnen rotat sig i familjehemmet. Det saknades betydelse att föräldern var frisk och ville barnens bästa. Det ansågs inte lämpligt att byta barnens boende innan vårdnadsfrågan var avgjord.²³³

Liknande bedömning som i rättsfall 13 gjordes i följande rättsfall. När ett sexårigt barn ville stanna i familjehemmet där barnet varit placerat i fyra år.²³⁴ När ett sexårigt barn varit omhändertagen enligt LVU sedan tre veckors ålder och där vården sedan upphört samt där umgänget varit begränsat.²³⁵

Ett sexårigt barn som ville stanna i familjehemmet hade varit placerad i familjehem sedan ett och ett halvt års ålder när modern ville att vården skulle upphöra. Umgänge hade skett regelbundet. Förvaltningsrätten konstaterade att barnet hade starka känslomässiga bindningar till familjehemmet då barnet bott där större delen av sitt liv och att bedömningen skulle ske utifrån barnets bästa, varvid flyttningsförbud skulle gälla. Kammarrätten instämde i förvaltningsrättens bedömning.²³⁶

Liknande bedömning som i rättsfall 15 gjordes i följande rättsfall. När umgänge med fadern hade skett regelbundet och ett tolvårigt barn varit

---

²³² Rättsfall 12.

²³³ Rättsfall 13.

²³⁴ Rättsfall 14.

²³⁵ Rättsfall 16.

²³⁶ Rättsfall 15.

placerad i familjehem i åtta.²³⁷ När ett elvaårigt barn varit placerad i familjehem sedan fyra månaders ålder.²³⁸ När två barn, nästan nio och elva år gamla, varit placerade i familjehem i fyra år och där umgänge hade skett i varierad omfattning och barnen ville bo kvar i familjehemmet.²³⁹ Kammarrätten ansåg även i ett av dessa rättsfall att även om mamman vid tillfället inte tänkte avbryta placeringen ville hon på sikt att barnet skulle flytta hem, varvid samtycke till placeringen saknades.²⁴⁰ Kammarrätten förtydligade i ett annat av dessa rättsfall att det saknade betydelse hur moderns hemförhållanden var och varför barnen varit en längre tid i familjehemmet.²⁴¹

När ett barn på tretton år ville stanna i familjehemmet där barnet varit placerad i elva år och då umgänget under de senare åren hade varit sporadiskt gjordes följande bedömning. Förvaltningsrätten ansåg att med hänsyn till barnets ålder var det viktigt att beakta barnets vilja. Barnet hade en stark anknytning till familjehemmet, då barnet bott där större delen av sitt liv och att barnet kände sig trygg där. Kammarrätten instämde i förvaltningsrättens bedömning varvid flyttningsförbud skulle gälla tills vårdnadsfrågan var klar. Det fanns en skiljaktig som ansåg att flyttningsförbudet skulle upphöra, då det bästa för barnet var att knyta an till sina biologiska föräldrar. Barnets ålder var sådan att barnet skulle klara en successiv hemflytt.²⁴²

Då ett tioårigt barn varit placerad i familjehem sedan två och ett halvt års ålder och hade haft kontinuerlig, omfattande och fungerande umgänge med pappan ansåg kammarrätten att flyttningsförbud skulle gälla. Detta då barnet såg familjehemsföräldrarna som sina föräldrar och den barnpsykologiska bedömningen ansåg att en flytt skulle innebära ett känslomässigt trauma för barnet samt att barnet ville stanna i familjehemmet.²⁴³

---

²³⁷ Rättsfall 20.

²³⁸ Rättsfall 19.

²³⁹ Rättsfall 21.

²⁴⁰ Rättsfall 19.

²⁴¹ Rättsfall 21.

²⁴² Rättsfall 17.

²⁴³ Rättsfall 18.

4.4 Flyttningsförbud övrigt

Det finns fyra stycken kammarrättsavgöranden där det är flera olika omständigheter som tillsammans har legat till grund för flyttningsförbudet. Det är ingen tydlig omständighet ensam som har spelat en betydande roll i dessa rättsfall. Utifrån dessa rättsfall kan det konstateras att det är möjligt att besluta om flyttningsförbud i fall då samtycke inte lämnas och nämnden är förhindrad att omplacera barnet eftersom barnet har bestämmanderätt och vill bo kvar i familjehemmet. Därutöver är barnets mående tillsammans med barnets vilja av stor vikt vid bedömning av flyttningsförbud ska föreligga eller ej när hemförhållandena inte är sådana att det föreligger grund för beredande av vård enligt LVU och barnet har stark anknytning till familjehemmet.

Därutöver framgår det att om barnets hemförhållanden är osäkra ska stor försiktighet vidtas, speciellt då barnets vilja är att stanna kvar i familjehemmet. I dessa fall verkar det också som om domstolen anser att det är bäst att besluta om flyttningsförbud om föräldrarnas samtycke kan verka osäkert. När umgänget med föräldrarna varit regelbundet ska flyttningsförbud meddelas om barnet har en så stark anknytning till familjehemmet att barnet kan skadas av en flytt eller hemförhållandena är osäkra eller om barnet vill stanna i familjehemmet. I alla dessa rättsfall har principen om barnets bästa och barnets rätt till delaktighet fått avgörande betydelse och det är dessa principer som domstolen har följt i sina bedömningar. Återföreningsprincipen har inte varit framträdande i dessa rättsfall.

Då ett sexårigt barn placerats i familjehem vid ett och ett halvt år och där umgänge fungerat samt skett regelbundet ansåg kammarrätten att barnet hade en trygg och stabil anknytning till familjehemmet. Det konstaterades även att trots att moderns hemförhållanden var stabilare skulle en flytt innebära en påtaglig risk för att barnets hälsa och utveckling skadades. Därutöver skulle boendet inte förändras förrän processen om vårdnadsöverflyttning var klar.²⁴⁴

---

²⁴⁴ Rättsfall 22.

När ett nioårigt barn ville stanna i familjehemmet där barnet bott de senaste tre åren och umgänget med mamman skett kontinuerligt för att sedan upphöra ansåg kammarrätten att flyttningsförbud skulle gälla. Förvaltningsrätten ansåg, vilket kammarrätten instämde i, att barnets vilja spelade viss roll i bedömningen och barnets levnadsförhållanden vid en hemflytt skulle beaktas. Då socialnämnden inte kunnat utreda boendet förelåg osäkerhet om hemförhållandena och försiktighet skulle vidtas. Mammans samtycke till placeringen ansågs osäker och då hon varit vag om sin framtida bosättning ansågs hon ha för avsikt att ordna en snabb hemflyttning.²⁴⁵

Ett barn som snart var 18 år ville stanna i familjehemmet där barnet bott sedan tio års ålder och där barnet såg familjehemmets som sin familj. Kammarrätten instämde i förvaltningsrättens bedömning och ansåg att flyttningsförbud skulle föreligga. Detta då barnet hade stark anknytning till familjehemmet, sin trygga miljö där samt rotat sig där. Barnets vilja spelade stor betydelse för bedömningen och det ansågs inte vara i barnets bästa att mot barnets vilja rycka upp barnet från sin trygga och invanda miljö.²⁴⁶

Kammarrätten ansåg att ett flyttningsförbud vara bäst för ett tioårigt barn som ville bo kvar i familjehemmet där barnet hade bott i sex år och umgänge med mamman hade skett kontinuerligt. Detta då barnets anknytning till familjehemmet och psykiska samt fysiska hälsa gjorde att barnet inte borde flyttas från familjehemmet trots att mamman försäkrat att hemflytten skulle ske i barnets egen takt.²⁴⁷

4.5 Upphörande av flyttningsförbud

Det finns två rättsfall där kammarrätten har upphävt flyttningsförbudet. Gemensamt för de båda rättsfallen är att det kan konstaterats att socialnämndens utredning var bristfällig. Nämnden lyckades inte visa att en separation från hemmet skulle innebära en påtaglig risk för att barnens hälsa

---

²⁴⁵ Rättsfall 23.

²⁴⁶ Rättsfall 24.

²⁴⁷ Rättsfall 25.

eller utveckling skadades. I rättsfall 26 har förvaltningsrätten i motsats till kammarrätten inte beaktat hur barnets relation till modern var utan enbart konstaterat att umgänget hade varit begränsat. Kammarrätten har lagt vikt vid att hänsyn ska tas till artikel 8 Europakonventionen och jag anser att kammarrätten i detta avgörande lagt för stor vikt vid återföreningsprincipen och inte sett till barnet bästa samt inte gjort bedömningen ur ett barnets perspektiv. Även om jag håller med om att en process om vårdnadsöverflyttning i sig inte kan innebära grund för flyttningsförbud är det en stark indikation eller presumtion på att flyttningsförbud ska föreligga och det bör i så fall finnas andra starka skäl som talar emot för att det inte ska bli flyttningsförbud. Enligt mig föreligger inga andra sådana starka indikationer. Barnets vilja har inte diskuterats av varken förvaltningsrätten eller kammarrätten och det kan hända att bedömningen hade blivit annorlunda om de hade beaktat barnets vilja. I rättsfall 27 har förvaltningsrätten inte beaktat barnens vilja utan enbart moderns omsorgsbrist. Kammarrätten har däremot lagt stor vikt vid barnens vilja samt den bristande utredningen och kom därför till ett annat slut än förvaltningsrätten.

När ett omhändertagande enligt LVU upphörde för ett femårigt barn som varit omhändertagen sedan två veckors ålder och som såg familjehemsföräldrarna som sina psykologiska föräldrar beslutade kammarrätten att flyttningsförbudet skulle upphöra. Detta då en process om överflyttning av vårdnad inte ansågs automatiskt medföra grund för flyttningsförbud utan att alla omständigheter skulle beaktas. Barnet hade anknutit väl till familjehemsföräldrarna men hade även utvecklat en relation med den biologiska mamman. Det saknades utredning som visade barnets förmåga att knyta starkare band med sin biologiska mor och förmåga att klara av en separation från familjehemmet samt varför en successiv hemflytt skulle innebära en skada för barnet.²⁴⁸

---

²⁴⁸ Rättsfall 26.

Då två barn, tolv och nio år gamla hade varit placerade i familjehem i nästan ett år och umgänget med mamman hade fungerat men varit begränsat ansåg kammarrätten att flyttningsförbudet skulle upphöra. Detta då barnens vilja var att flytta hem och då nämnden enbart som grund för flyttningsförbudet haft moderns brister i omsorgsförmågan. Eftersom nämnden avsåg att ansöka om beredande av vård enligt LVU och för att barnen inte skulle behöva flytta fram och tillbaka gällde domen först när den vunnit laga kraft.²⁴⁹

4.6 Sammanfattning och analys

Sammanfattningsvis kan det konstateras att HFDs avgörande HFD 2011 ref. 13 har varit betydelsefullt för att avgöra vilka förutsättningarna är för att besluta om flyttningsförbud. I nästan alla kammarrättsavgöranden tas hänsyn till resultatet av HFD 2011 ref. 13 och hur domstolen resonerade i det fallet. Det är också anmärkningsvärt att i övervägande fall har flyttningsförbuden beslutats att gälla tillsvidare. Utifrån rättsfallsstudien verkar det därmed framgå att huvudregeln vid flyttningsförbud är att förbudet ska gälla tillsvidare och endast i undantagsfall för en viss begränsad tid.

Det är enbart i ett fåtal rättsfall som flyttningsförbudet har varit tidsbegränsat och i de fallen har det handlat om bland annat att socialnämndens handläggning varit bristfällig, vilket resulterat i att föräldrarna inte kunnat få hem sina barn. Att ett flyttningsförbud ska gälla tillsvidare beror på att förhållandena är sådana att de inte är snabbt övergående och att barnet behöver en längre tid på sig innan det skulle kunna bli aktuellt för hemflytt. Det går inte att precisera när barnen kan flyttas hem utan risk för skada. Hade det i de fallen fattats ett tidsbegränsat flyttningsförbud skulle barnen inte fått samma starka skydd mot en skadlig hemflytt. Det beror på att när det tidsbegränsade flyttningsförbudet upphör finns det en risk att föräldern hämtar barnet innan nämnden hunnit ansöka om ett nytt flyttningsförbud. Eftersom det finns regler om övervägande var tredje månad anser lagstiftaren att rättssäkerheten upprätthålls även om flyttningsförbuden gäller tillsvidare.

---

²⁴⁹ Rättsfall 27.

Med hänsyn till att de flesta flyttningsförbud gäll tillsvärdare är det mycket viktigt att överväganden sker enligt lagens tidsramar. Följs inte tidsramen upprätthålls inte rättssäkerhetsprincipen eftersom ett flyttningsförbud ska upphöra när det inte längre är nödvändigt.

Utifrån rättsfallsstudien kan det konstateras att vid bedömningen om flyttningsförbud ska föreligga är det avgörande vad en separation från familjehemmet innebär för barnet. Det saknas betydelse om hur hemförhållandena ser ut eller hur föräldrarnas förmåga att ta hand om barnet är. Detta beror på att det i HFD 2011 ref. 13 fastslogs att ett uppbrott i barnets invanda miljö och avbrott i relationer som är viktiga för barnet skulle kunna vara en risk för skada av barnets hälsa eller utveckling. I och med att ett av rekvisiten vid flyttningsförbud är att det ska föreligga en påtaglig risk för skada och en separation har ansetts kunna utgöra en sådan risk för skada, får vad separationen innebär för barnet betydelse. Det innebär att inte alla separationer anses vara skadliga för barnet. Det är klarlagt att separationer där barnet har en stark anknytning till familjehemmet kan vara skadliga.

Det går även att utläsa att ju äldre barnen är desto större roll spelar barnets vilja. Det verkar inte som om ett flyttningsförbud skulle beslutas mot ett barns vilja om barnet är tolv år eller äldre, varvid domstolen följer socialstyrelsens allmänna råd. Barnets mående och agerande efter umgänge med de biologiska föräldrarna spelar stor roll oavsett vilken ålder barnet har och det spelar i vissa fall en större betydelse än barnets egna uttryckta vilja. Detta sker när barnet är yngre eller om det finns risk för att barnet känner lojalitetskonflikt. Anledningen till att barnets mående har spelat en avgörande roll är att barnets mående och beteende kan visa på barnets verkliga vilja och inställning. Principen om barns rätt till delaktighet spelar därvid en stor betydelse när barnen är äldre.

Det kan även konstateras att det är tillräckligt att föräldern har meddelat att denne har för avsikt att hämta hem barnet för att det ska vara möjligt att besluta om flyttningsförbud. I flera av rättsfallen hade föräldern ändrat sig

under processens gång och sagt att de fortfarande ville att barnet skulle flytta hem men att det skulle ske när barnet var redo. Detta resonemang saknade betydelse eftersom det genom föräldrarnas agerande fanns en osäkerhet om föräldern skulle acceptera nämndens hemflyttningsprocess. I vissa av fallen fanns omständigheter som tydde på att samtycket inte var allvarligt menat, exempelvis att de anmält barnet till skolgång där de befann sig eller tidigare hämtat hem syskon eller hämtat barnen för umgänge utan överenskommelse m.m. Det är härvid avgörande om föräldrarnas samtycke kan vara allvarligt menat eller ej. Det verkar som om domstolen vid denna bedömning använder sig av samma tankesätt som om samtycke lämnats till beredande av vård eller ej.

Av rättsfallstudien kan det konstateras att i 14 av de 27 rättsfallen anges det tydligt i domstolens bedömning att barnets vilja har spelat antingen en avgörande eller viss roll i bedömningen. Övervägande rättsfall tar upp förarbeten som anger att flyttningsförbud syftar till att se till barnets bästa och HFD 2011 ref. 13 som redogör för att separationer kan i sig vara skadliga och att man ska se till barnets bästa. Det är inte många av rättsfallen som i sina domskäl uttryckligen anger att flyttningsförbud är bäst för barnet. Detta framgår uttryckligen i antingen förvaltningsrättens eller kammarrättens domskäl i åtta av de 27 rättsfallen. Det kan konstateras att när barnen är yngre anges inte barnens vilja som skäl eller del av skälen till flyttningsförbud, utan barnens vilja och inställning spelar roll i domskälen från att barnen är runt nio år och uppåt. I många av rättsfallen där det inte uttryckligen framgår att flyttningsförbud är för barnets bästa är det istället barnets starka anknytning till familjehemmet och att separationen därifrån är skadlig som är avgörande vid bedömningen av flyttningsförbud. Domstolen har i dessa rättsfall underförstått beaktat att flyttningsförbudet är i barnets bästa. Detta då det har konstaterats av HFD 2011 ref. 13 att sådana separationer kan i sig vara skadliga för barnen och att flyttningsförbud syftar på att se till barnets bästa.

5. Analys

I detta kapitel sker en återkoppling till uppsatsens syfte och de huvudsakliga frågeställningar för en analys, reflektion och slutsats om vad gällande rätt avseende flyttningsförbud är med beaktande av inkorporeringen av barnkonventionen. Därutöver sker en reflektion om de centrala principernas betydelse och vilka av barnens intressen som står mot föräldrarnas intressen.

5.1 När ska flyttningsförbud beslutas?

Flyttningsförbud är en väldigt ingripande åtgärd i både barnens och vårdnadshavarnas liv. Flyttningsförbud är tänkt att vara en tillfällig åtgärd för att se till att barnens hemflytt sker på ett sätt som är bäst för barnen och att inte barnens hälsa eller utveckling riskerar att skadas.

Av förarbetena framgår det att flyttningsförbud endast kan meddelas när en vårdnadshavare uttryckligen begär att barnet ska flyttas från familjehemmet eftersom flyttningsförbud inte kan beslutas för säkerhets skull. Utifrån detta synsätt verkar det möjligt för vårdnadshavaren att kunna ångra sig. Men utifrån rättsfallsstudien går det att utläsa att i praktiken är det inte möjligt för en vårdnadshavare att ändra sig. Det framgår att det är tillräckligt att vårdnadshavaren har begärt hemflytt för att flyttningsförbud ska kunna beslutas. Om vårdnadshavaren förklarar att denne aldrig hade för avsikt att hämta barnet, anser rätten att det föreligger en osäkerhet i om vårdnadshavaren menar allvar eller inte. Detta osäkra besked är tillräckligt för att flyttningsförbud ska kunna beslutas om flytten skulle innebära en påtaglig risk för skada av barnets hälsa eller utveckling. Anledningen till att det inte är möjligt för vårdnadshavare att ändra sig är att barnen kan riskera att skadas av en flytt och när vårdnadshavaren har hämtat barnet kan socialen inte ingripa om förutsättningarna i hemmet är bra. Det betyder att barnets bästa inte kan tillgodoses. Även om flyttningsförbud enligt förarbetena inte ska beslutas för säkerhetsskull, är frågan om detta ändå inte sker i praktiken med hänsyn till att domstolen inte verkar acceptera att vårdnadshavarens inställning ändras. Av rättsfallsstudien framgår det att domstolarna har ställt

sig frågan om vårdnadshavaren verkligen har ändrat inställning eller enbart gjort det för att flyttningsförbud inte ska erläggas. Vid denna bedömning måste domstolarna beakta alla omständigheter i målet och beroende på omständigheterna kan det konstateras om vårdnadshavaren verkligen har ändrat inställning eller inte. Om minsta lilla tyder på att vårdnadshavarna fortfarande vill ta hem barnen beslutar domstolen att flyttningsförbud ska gälla.

Varken lagtexten eller förarbetena anger vilka omständigheter som är avgörande vid olika situationer vid bedömningen av om flyttningsförbud ska beslutas eller ej. Det kan konstateras att regleringen om flyttningsförbud är ganska generell och det går inte enbart utifrån lagtext konstatera i vilken utsträckning flyttningsförbud meddelas. I förarbeten framgår det vilka olika omständigheter som domstolen ska ta hänsyn till vid bedömningen. Utifrån rättsfallsstudien kan det konstateras att de omständigheter som domstolen anser är av betydelse vid tillämpningen av flyttningsförbud varierar beroende på barnets ålder, mognad och situation. Det saknar betydelse vilket kön barnet har eftersom det ingenstans i domstolens bedömning tas hänsyn till barnets kön. Det kan konstateras att flyttningsförbud ska beslutas om en vårdnadshavare vill flytta barnet från familjehemmet när barnet har en stark anknytning till familjehemmet och en bristfällig anknytning till vårdnadshavaren. Anledningen till detta är att det i rättsfall HFD 2011 ref. 13 konstaterades att en separation i dessa fall kan innebära en risk för skada.

Det är genom HFD 2011 ref. 13 klarlagt att flyttningsförbud ska tillämpas när ett litet barn (under sex år) har tillbringat större delen av sitt liv i familjehem och ser familjehemsföräldrarna som sina föräldrar. När det lilla barnet har haft regelbunden kontakt med de biologiska föräldrarna verkar domstolen inte helt klar över vad som gäller. I dessa fall spelar barnets beteende en viss roll och vad utredningen från socialnämnden kan visa. Det krävs att utredningen visar att barnets anknytning till familjehemmet är så stark att en separation därifrån skulle vara skadlig för barnet trots den svagare relationen med föräldern.

Det saknar betydelse vid bedömningen om flyttningsförbud ska beslutas vad anledningen till att det har blivit exempelvis en lång placering. Genom att detta saknar betydelse kan föräldrar som blivit fråntagna sina barn och därefter ändrat på sina liv hindras från att få tillbaka barnen även om exempelvis vård enligt LVU har upphört. I flera av rättsfallen där små barn placerats i familjehem av olika anledningar och nämnden har påbörjat en process om överflyttning av vårdnad är det extremt svårt för vårdnadshavaren att ta hem sitt barn eftersom det då oftast anses föreligga skäl för flyttningsförbud. Anledningen till detta är att HFD i sitt prejudikat HFD ref. 13 konstaterade att det finns ett samband mellan bestämmelsen om överflyttning av vårdnad och flyttningsförbud. Sambandet innebär att barnen har fått en så pass stark anknytning till familjehemmet att det är tal om vårdnadsöverflyttning varvid det är högst sannolikt att barnen skulle kunna ta skada av en flytt från familjehemmet. Det skulle krävas väldigt starka skäl för att inte besluta om flyttningsförbud i en sådan situation, vad dessa skäl kan vara är oklart men om barnets vilja skulle vara att flytta hem skulle det kunna tänkas vara ett sådant starkt skäl. Frågan är om det hade varit tillräckligt att relationen med vårdnadshavaren var bra i en sådan situation för att inte besluta om flyttningsförbud. Här verkar domstolarna vara oense eftersom domstolarna värderar barnets bästa olika. I dessa fall anser jag att det är viktigt att se hur barnet integrerar med de biologiska föräldrarna och när barnet ser familjehemsföräldrarna som sina egna vore en flytt skadlig.

Det går även att konstatera att när vårdnadshavarna haft begränsat umgänge med vårdnadshavarna oavsett om det har varit föräldrarnas vilja eller beslut enligt socialnämnden får det betydelse vid beslut om flyttningsförbud. Ju mer begränsat umgänget med föräldrarna har varit desto större risk är det att en hemflytt bedöms som skadlig för barnen och att flyttningsförbud beslutas. Därutöver kan det konstateras att även om hänsyn tas till hur länge barnen varit placerade i familjehem går det inte att säga att en viss tid är avgörande för om flyttningsförbud ska beslutas eller inte. Det som är avgörande är hur barnets anknytning till familjehemmet är och hur anknytningen till de

biologiska föräldrarna är. Om barnet är lite äldre, från nio års ålder, spelar barnets vilja betydelse vid bedömningen. Detta beror på att vid den subjektiva bedömningen av vad som är barnets bästa spelar barnets vilja en avgörande betydelse. Från att barnen är 12 år frångås sällan deras vilja, dock kan den frångås om barnen är under 12 år och genom sitt agerande visat på en annan vilja än den uttalade. Här gör domstolen en bedömning av vad barnets verkliga vilja är eftersom om barnet känner lojalitetskonflikt kan barnet säga att det vill bo med vårdnadshavaren men vid umgänget exempelvis bete sig oroligt. Det är viktigt att utreda vad barnets verkliga vilja är.

Därutöver har det framkommit av förarbetena och JO-fall att flyttningsförbud inte ska beslutas om barnets situation är sådan att det finns förutsättningar att förändra barnets situation permanent. Anledningen till det är att det då är bättre att vidta andra åtgärder. Det kan i dessa fall vara lämpligare att ansöka om beredande av vård enligt LVU eller om överflyttning av vårdnad. Utifrån rättsfallsstudien kan det konstateras att när nämnden har ansökt om beredande av vård enligt LVU eller ansökt om överflyttning av vårdnad beslutas det om flyttningsförbud i övervägande del av fallen. Det kan i sig verka motsäga det som sägs i förarbetena. Men det är ingen motsägelse utan de hänger snarare samman eftersom under pågående process om beredande av vård bör inte barnet flyttas från sitt familjehem eftersom om det blir beredande av vård kommer barnet att behöva utsättas för ytterligare en flytt. Barnet utsätts då för flera separationer som kan påverka barnet negativt. Det går dock inte att besluta om flyttningsförbud på nytt hela tiden om förhållandena är permanenta eftersom flyttningsförbud inte är menat att gälla för all framtid. Då ska en ansökan om beredande av vård inges eller en ansökan om överflyttande av vårdnad. Båda dessa påståenden syftar till att upprätthålla rättssäkerheten samtidigt som barnets bästa beaktas.

Av rättsfallsstudien framgår det att när det föreligger en osäkerhet i hemförhållandena och barnens vilja är att stanna i familjehemmet beslutas det om flyttningsförbud. Frågan är om osäkerheten i hemförhållande skulle kunna vara avgörande även om det gällde yngre barn som saknade möjlighet att

tydligt uttrycka sin inställning. I denna del krävs det att domstolen beaktar mer omständigheter än hemförhållandena och det är sannolikt att flyttningsförbud skulle beslutas i dessa fall. Det beror på att det är i barnets bästa att stanna kvar i en trygg miljö och inte riskera att utsättas för en skadlig situation eller eventuellt samma situation som ledde till den frivilliga vården. Att låta ett litet barn flytta hem under sådana förhållanden för att sedan omhändertas om ansökan om beredande av vård enligt LVU beviljades skulle innebära mer skada för barnets utveckling än om barnet stannade i familjehemmet tills frågan avgjorts. Med hänsyn till att flyttningsförbud syftar till barnets bästa får andra intressen ge vika.

5.2 Barnets bästa och barnets rätt till delaktighet

I syftet med uppsatsen ingick även att undersöka hur de två centrala principerna om barnets bästa och barnets rätt till delaktighet har framkommit vid och överensstämmer med tillämpning av flyttningsförbud. Därutöver även var gränserna för barnets rättigheter går vid tillämpningen av flyttningsförbud. Utifrån lagstiftningen framgår det inte hur bedömningen av barnets bästa ska ske eller hur barnets rätt till delaktighet ska kunna uppnås. Utifrån förarbetena framgår det att barnets vilja är viktig vid bedömningen av barnets bästa vid beslut om flyttningsförbud. Barnets vilja är bara en del av bedömningen av om flyttningsförbud ska beslutas.

Det framgår av rättsfallsstudien att domstolens beaktande av de två principerna varierar beroende på främst barnets ålder men även av omständigheterna i övrigt. När barnen är i yngre åldrar, ej fyllt sex år, beaktas inte barnets vilja och åsikter vid bedömningen om flyttningsförbud ska beslutas. Av domskälen framgår det snarare att omständigheter som hänger samman med en bedömning av vad som är barnets bästa får avgörande betydelse. Det verkar som om domstolen enbart gör en objektiv bedömning av vad som är barnets bästa i dessa situationer. När barn är i yngre åldrar kan det vara svårt att veta vad deras åsikt eller inställning är men barnens beteenden kan visa på detta och borde då även beaktas i bedömningarna. I

och med att barnets inställning är en del av barnets bästa kan man fråga sig om domstolen i dessa situationer verkligen sett till barnets bästa i sin bedömning eller enbart beslutat efter vad domstolen ansett vara i barnets bästa. Om domstolen endast beakta en av principerna är det inte säkert att domstolen har fattat ett beslut som är i enlighet med barnets bästa. Det framgår att i vissa fall där barnets vilja inte beaktats i första instans men av senare instans har bedömningen av om flyttningsförbud ska beslutats ändrats. Det visar på hur viktigt det är att domstolen beaktar båda principerna vid sina domslut. Det är med andra ord inte alltid som principen om barnets rätt till delaktighet och därigenom även principen om barnets bästa överensstämmer med domstolens tillämpning av flyttningsförbud.

Domstolarna har vid ovannämnda styckets bedömningar tagit hänsyn till att barnet fått en stark anknytning till familjehemmet och även konstaterat att barnen sett familjehemsföräldrarna som sina föräldrar. Genom att domstolen beaktar att barnen sett sina familjehemsföräldrar som sina föräldrar kan det ändå vara att domstolen till viss del beaktat barnets inställning. Frågan är då om barn alltid vill vara kvar hos familjehemsföräldrar som de ser som sina föräldrar. Det är i denna del som övriga omständigheter får betydelse såsom hur relationen till de biologiska föräldrarna sett ut, hur umgänget varit m.m. Domstolarna har här en tendens till att hålla sig till slutsatsen i HFD 2011 ref. 13, att separationen är skadlig för barnen om de varit en längre tid i familjehemmet. Om domstolarna hade lagt vikt vid även hur umgänget med de biologiska föräldrarna varit och hur barnen reagerat vid umgänget hade barnets inställning beaktats. I vissa av rättsfallen när domstolen lagt vikt vid hur barnets relation till de biologiska föräldrarna varit har domstolen kommit till ett annat slut än när denna relation inte beaktades. I dessa fall fanns även en relation till de biologiska föräldrarna och en återförening ansågs då ligga i barnets bästa. Detta resonemang ligger i linje med vad som följer av artikel 8 Europakonventionen, varvid hänsyn tas till rätten till om privat- och familjeliv.

När barnen är äldre spelar barnets vilja en avgörande roll men domstolen tar även hänsyn till barnets bästa genom att barnets anknytning till familjehemmet, hemförhållanden m.m. beaktas. Domstolarna gör i dessa fall ofta både en subjektiv och objektiv bedömning för att se vad som är bäst för barnen. Även när domstolarna inte uttryckligen anger att de har beaktat barnets bästa framgår det i flera av domskälen att barnets bästa ändå har beaktats. Det framgår uttalat genom att domstolen har beaktat de olika omständigheterna i fallen.

I två rättsfall lade domstolen vikt vid barnpsykologernas inställning och utifrån det beslutades det att flyttningsförbud var i barnets bästa. I dessa domar har en subjektiv bedömning av vad som är barnets bästa fått en stor betydelse men domstolen beaktade även de specifika omständigheterna. Det framgick inte av domskälen att domstolen hade beaktat barnets inställning nämnvärt, de konstaterade bara att barnet hade stark anknytning till familjehemmet och såg familjehemsföräldrarna som sina föräldrar. Psykologen hade i det ena rättsfallet beaktat barnets vilja varvid bedömningen inte var enbart subjektiv. I det andra hade det enbart konstaterats att umgänge skett sporadiskt mellan barn och föräldrar men inte hur barnet agerat vid umgänge som kunde visat på barnets inställning. Anledningen till att domstolarna inte alltid tydligt beaktar barnets vilja är att det finns andra omständigheter som i sig anses vara tillräckligt för kunna besluta om flyttningsförbud i enlighet med barnets bästa.

Om det skulle föreligga en konflikt mellan vad som är barnets bästa och barnets vilja verkar barnets bästa vinna företräde när det gäller yngre barn. Anledningen till detta är att barnets bästa ska vara avgörande vid alla beslut enligt LVU. Dock är en del av barnets bästa även att se till barnets inställning men om den strider mot barnets behov och barnet känner lojalitet till vårdnadshavaren är barnets bästa avgörande för flyttningsbeslutet. När barnen är äldre verkar det utifrån rättsfallsstudien att barnets bästa för det mesta hänger samman med barnets vilja, varvid en kollision inte uppstår på samma sätt. I de rättsfall där rätten till privat- och familjeliv fått stor betydelse

och domstolarna gjort bedömningen av flyttningsförbud ur ett vuxenperspektiv och inte barnperspektiv begränsas principen om barnets bästa.

5.3 Rätten till familjeliv och återföreningsprincipen

Rätten till familjeliv framgår av barnkonventionen och Europakonventionen. Ett flyttningsförbud är ett stort ingripande i rätten till familj. Av regler som 14 § LVU och artikel 9 i barnkonventionen framgår det att undantag från barns rätt till sina föräldrar endast får göras om det är nödvändigt för barnets bästa. För att ingreppet, såsom flyttningsförbud, i barnets och föräldrarnas rätt till familjeliv inte ska kränkas måste ingreppet vara legitimt och nödvändigt i ett demokratiskt samhälle. Det innebär att ett inskränkande av rätten till familjeliv ska stå i proportion till den begränsning som intrånget gör i rätten till familjeliv. Ett flyttningsförbud får därmed inte bestå längre tid än nödvändigt och socialnämnden måste under den tid flyttningsförbudet består arbeta för att barn och föräldrar ska återförenas. Det innebär att återföreningsprincipen är viktig även om den inte behandlas avsevärt vid bedömningen av flyttningsförbud.

Vid bedömningen av flyttningsförbud är det inte ofta som domstolen behandlar rätten till familjeliv. Det är därmed sällan som principen om privat- och familjeliv överensstämmer med flyttningsförbud. Det är enbart i ett fåtal av de rättsfall som studerats i rättsfallsstudien där rätten till familjeliv enligt artikel 8 Europakonventionen har beaktats. I alla dessa rättsfall har hänsynen till rätten av familjeliv lett till en annan slutsats av om flyttningsförbud ska beslutas eller ej. Anledningen till det är att Europadomstolens praxis framhållit att det är viktigt att barn återförenas med sina biologiska föräldrar för att rätten till familjeliv inte ska kränkas. Här är det återföreningsprincipen som anses vara i barnets bästa och återföreningsprincipen samspelar i stor del med principen om rätten till privat- och familjeliv.

Frågan är dock om inte domstolarna kan anses se till barnets rätt till familjeliv. I flera av rättsfallen har barnen en stark anknytning till familjehemmet och de betraktar familjehemsföräldrarna som sina egna varvid barnens rätt till privat- och familjeliv då efterlevs av domstolarna. Ur ett barnrättsperspektiv kan det därmed konstateras att barnens rätt till familjeliv upprätthålls av domstolarna. Dock upprätthålls inte föräldrarnas rätt till familjeliv eftersom den får ge vika för barnets bästa. Inte heller barnens rätt till familjeliv med sina biologiska föräldrar är något som domstolarna verkar prioritera vid bedömningen av flyttningsförbud. Det beror som sagt på att domstolarna i många av fallen anser att barnets bästa är att stanna i familjehemmen när barnen har en stark anknytning dit. I andra fall har barnets vilja spelat en stor roll och domstolen har ansett att en hemflytt är skadlig mot barnets vilja eftersom en hemflytt inte skulle vara i barnets bästa.

Flyttningsförbud gäller enbart förbud att flytta barnet från familjehemmet och inte om familjehemsföräldrarna vägrar att lämna tillbaka barnet eller om barnen är placerade i tillfälliga hem såsom jourhem. Anledningen till att flyttningsförbud inte gäller vid placering i tillfälliga boenden är att en separation från sådana tillfälliga placeringar inte ansetts kunna innebära lika stor skada för barnen som vid familjehemsplaceringar. Att flyttningsförbud enbart gäller vid stadigvarande placering är ett tecken på att föräldrarnas rättssäkerhet och rätten till familjeliv har betydelse vid flyttningsförbud. Lagstiftaren har i detta fall gjort en proportionalitetsbedömning och ansett att flyttningsförbudet inte ska gälla vid tillfälliga placeringar av barnen eftersom rätten till familjeliv då skulle kränkas.

Flyttningsförbud är tänkt att vara en temporär lösning inför en återförening mellan barn och föräldrar. I många fall är det motiverat med ett flyttningsförbud eftersom en för abrupt hemflytt är skadlig för barnen. Men om flyttningsförbud fortsätter att gälla tillsvidare i flera år innebär det sannolikt att rätten till familjeliv kränks eftersom det inte kan anses vara proportionerligt med så långa flyttningsförbud. Hur lång tid som är acceptabel beror sannolikt på omständigheterna i fallet och det är omöjligt att säga var

gränsen går. Men det kan konstateras att flyttningsförbud som gäller längre än nödvändigt innebär en kränkning av rätten till familjeliv. Där utöver skulle ett flyttningsförbud som kompletteras med en umgängesbegränsning där föräldrarna hindras från att träffa sina barn sannolikt kunna innebära en kränkning av artikel 8 Europakonventionen. Det är inte ofta som domstolarna beaktar återföreningsprincipen även om flyttningsförbud är en temporär lösning inför en återförening mellan barnet och föräldrarna. Men i de fall som domstolen gör det beaktas samtidigt rätten till familjeliv och när domstolen beaktar dessa brukar flyttningsförbud inte tillämpas. Å ena sidan kan det konstateras att hela syftet med flyttningsförbud är att kunna återföre barn med deras föräldrar, vilket betyder att tanken med flyttningsförbud överensstämmer med återföreningsprincipen. Även om återföreningsprincipen får stå tillbaka vid bedömningen av flyttningsförbudet spelar återföreningsprincipen ändå en viss roll då bestämmelsens syfte är återföreningsprincipen.

5.4 Föräldrars rättigheter kontra barns rättigheter

Gällande bedömningen om föräldrarna menat allvar med att hämta hem barnen eller ej får principen om barnets bästa företräde framför principen om rättssäkerhet. Det är tillräckligt att vårdnadshavaren uttryckt att denne inte vill att barnet ska vara kvar i familjehemmet. Anledningen till att rätten i flera av rättsfallen i rättsfallstudien ansett att vårdnadshavaren inte kan ändra sig beror sannolikt på att i samband med att de har ångrat sig har de agerat på ett sätt som om de inte ångrar sig. Domstolens bedömning i denna del visar tydligt på att domstolen i sin bedömning har värderat principen om barnets bästa högst. Det jag menar med detta är att domstolen i denna del har ansett att om det föreligger minsta osäkerhet kring om föräldern menat att denne ska ta hem barnet från familjehemmet och barnet kan ta skada av flytten ska flyttningsförbud föreligga. Det beror som sagt på att domstolen har ansett att det är i barnets bästa att barnet skyddas så långt som möjligt från en skadlig flytt. Genom detta har domstolen följt principen om barnets bästa och den har

fått företräde framför föräldrarnas rätt, vilket även är syftet med regeln om flyttningsförbud.

Vårdnadshavarnas förutsebarhet av lagens tillämpning blir i dessa fall bristfällig men frågan är då om den formella rättssäkerheten upprätthålls av att praxis på området verkar vara enhällig. I och med att HFD inte har tagit ställning i denna fråga är det rättsfallsutredningen som visar att domstolarna är överens. Det kan konstateras att det skulle krävas väldigt mycket för att domstolarna skulle acceptera att en förälder ändrar sig, varigenom den formella rättssäkerheten upprätthålls. Den materiella rättssäkerheten verkar dock inte upprätthållas på samma sätt eftersom domstolarna inte verkar se till de individuella fallen utan anser att det inte är möjligt att ändra sig. Föräldrarnas rättighet är därmed i denna del svagare än barnens rättighet.

I de flesta rättsfall får rätten till familjeliv med de biologiska föräldrarna ge vika för vad domstolen anser vara barnets bästa. Att barnets bästa är viktigast vid flyttningsförbud innebär att rätten till familjeliv för de biologiska föräldrarna får ge vika för barnets bästa om dessa två skulle vara motstridiga intressen vid flyttningsförbud. Vid flyttningsförbud är det barnets bästa som är viktigast och det innebär även att föräldrars rättssäkerhet får vika vid en intressekonflikt. Det syns tydligast i de rättsfall där socialnämndens bristande handläggning har inneburit en lång placering av barnen. I dessa fall har domstolen försökt upprätthålla föräldrarnas rättssäkerhet genom att tidsbegränsa flyttningsförbudet när det varit möjligt.

5.5 Barnrättslagens inverkan på flyttningsförbud

Vid tillämpningen av flyttningsförbud spelar barnets bästa redan idag en avgörande roll och att barnkonventionen inkorporerats kommer sannolikt inte att ändra betydelsen av barnets bästa vid flyttningsförbud. Av svensk rättsförarbeten och doktrin framkommer det att barnets vilja är en del av barnets bästa men av rättsfallsstudien kan det konstateras att det inte alltid är fallet i

praktiken. Domstolarna kan i vissa fall se barnen som skyddsobjekt och inte som personer med egna rättigheter, detta sker oftast när barnen är yngre än äldre. Att skydda barnen är givetvis också en del av barnets bästa men om barnets vilja eller inställning inte kommer fram är det svårt att säga att domstolen beslutat i barnets bästa. Av barnkonventionens fyra grundläggande principer är barnets bästa och barns rätt till delaktighet två av dessa, vilka ska genomsyra alla beslut som rör barn. Det innebär att domstolarna idag inte tillräckligt stor grad beaktar barnets vilja och genom barnrättslagen kan domstolarna komma att bli tvungna att beakta barns vilja i större utsträckning än vad som sker idag.

Vid tillämpningen av bestämmelsen om flyttningsförbud har domstolarna i flera av rättsfallen där barnen är yngre inte beaktat barnets inställning. Det är inte sannolikt att utgången hade blivit en annan om domstolen beaktat barnets inställning eftersom barnets anknytning till familjehemmet spelat en avgörande betydelse. Domstolarna kan dock bli tvungna att beakta barnets vilja vid bedömningarna i större grad än vad som sker idag. Domstolarna är idag inte fullt eniga i vad som är barnets bästa. I vissa av rättsfallen har barnets bästa ansetts vara att återförenas med de biologiska föräldrarna. Detta synsätt tar hänsyn till bland annat artikel 8 i Europakonventionen och innehar inte alltid ett barnperspektiv. Det är just att göra bedömningen ur ett barnrättsperspektiv som domstolarna inte alltid gör. När domstolarna inte ser ur ett barnrättsperspektiv blir deras bedömning av vad som är barnets bästa inte alltid vad som är bäst för barnet utan vad vuxna anser vara bäst för barnet.

I och med att barnkonventionens artiklar innehåller vaga formuleringar kommer det att finnas ett större utrymme för tolkning vid flyttningsförbudets tillämpning än vad som tidigare varit möjligt. Det skulle i sin tur kunna leda till att domstolarna tolkar artiklarnas betydelse vid flyttningsförbud olika, varvid den förutsebarhet som kommit att gälla med anledning av HFD 2011 ref. 13 skulle kunna hotas. Frågan är då om gällande rätt kommer att bli mer enhetlig och förutsägbar eller om den kommer att utvecklas till att bli mer otydlig genom att bedömningen ges ett större tolkningsutrymme. Utifrån

rättsfallstudien framgår det att domstolarna till stor del är överens om hur bedömningen av flyttningsförbud ska ske vid olika förutsättningar. Det är vid beaktande av vad som anses vara barnets bästa som olika åsikter uppstår. Det beror på att domstolarna ibland tappar barnrättsperspektivet, vilket resulterar i ett annat domslut än vad som hade skett om barnrättsperspektivet hade tillämpats. Det syns i HFD 2011 ref. 13 och rättsfall 26 i den empiriska studien där kammarrätterna gjort bedömningen ur ett vuxenperspektiv och inte barnrättsperspektiv. Jag tror inte att gällande rätt kommer att förändras nämnvärt med hänsyn till barnrättslagen eftersom den redan idag till stor del efterlevs. Domstolarna har ju redan innan barnrättslagen började gälla varit tvungna att följa barnkonventionen till stor del eftersom Sverige ratificerat konventionen. Domstolarna har dock i vissa fall brustit i att se bedömningen ur ett barnrättsperspektiv och att beakta barnets vilja i sina bedömningar. Jag tror att gällande rätt kommer bli än mer förutsebar och enhetlig. Det beror på att domstolarna genom barnrättslagen tvingas att göra bedömningen om flyttningsförbud ur ett barnrättsperspektiv. När bedömningen görs ur ett barnperspektiv tillsammans med att domstolarna i större mån tvingas beakta barnets vilja kommer sannolikt en mer enhetlig syn av vad som är barnets bästa att göras. Då flyttningsförbud ska beslutas i enlighet med barnets bästa kommer tillämpningen av flyttningsförbud att bli mer tydlig.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Propositioner

Prop. 1979/80:1, om socialtjänsten.

Prop. 1989/90:28, om vård i vissa fall av barn och ungdomar.

Prop. 2002/03:53, stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.

Prop. 2006/07:129, Utveckling av den sociala barn- och ungdomsvården m.m.

Prop. 2012/13:10, stärkt stöd och skydd för barn och unga.

Prop. 2017/18:186, Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter.

Statens offentliga utredningar

SOU 1997:116, Barnets Bästa i främsta rummet. FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige.

SOU 2015:71, Barn och ungas rätt vid tvångsvård. Förslag till ny LVU.

SOU 2016:19, Barnkonventionen blir svensk lag.

Litteratur

Bernitz, Ulf, Heuman, Lars, Leijonhufvud, Madeleine, Siepel, Peter, Warnling-Nerep, Wiweka & Vogel, Hans-Heinrich, (2014) Finna rätt: juristens källmaterial och arbetsmetoder, 13 uppl., Norstedts juridik, Stockholm.

Kals Anna (2014), Ombud och talerätt för barn i vårdnadstvister, Cederborg Ann-Christin, Warnling-Nerep Wiweka (red.), Barnrätt- en antologi, upplaga 1, Norstedts juridik, Finland.

Grönwall Lars och Holgersson Leif (2004) Socialtjänsten Handboken om SoL, LVU och LVM, upplaga 1, Gothia AB, Mölnlycke.

Flodström Nilsson Hjärdis (2004) Vad säger LVU, upplaga 1, Gothia AB, Växjö.

Korling, Fredric & Zamboni Mauro (2013), Juridisk metodlära, 1 uppl., Studentlitteratur AB, Lund.

Leviner Pernilla och Tommy Lundström (2017), Om tvångsomhändertagande av barn- en inledning, Leviner Pernilla och Lundström Tommy (red.) Tvångsvård av barn och unga rättigheter, utmaningar och gränzoner, upplaga 1:1, Wolters Kluwer Sverige AB, Visby.

Tommy Lundström (2017), Från sedlig försummelse till brister i omsorgen, om barnavårdslagstiftningens historia, Leviner Pernilla och Lundström Tommy (red.) Tvångsvård av barn och unga rättigheter, utmaningar och gränzoner, upplaga 1:1, Wolters Kluwer Sverige AB, Visby.

Mattsson Titti (2017), Barnrättsperspektivet i tvångsvården för barn och unga, Leviner Pernilla och Lundström Tommy (red.), Tvångsvård av barn och unga rättigheter, utmaningar och gränzoner, upplaga 1:1, Wolters Kluwer Sverige AB, Visby.

Mattsson Titti (2006) Barnet som subjekt och aktör, volym 3, Iustus Förlag AB, Uppsala.

Ramberg Christina, Beshar Alexander, Carlsson Laura, Croon Adam, Granmar Claes, Kleist David, Leviner Pernilla, Norée Annika (2018), Rättskällor-en introduktion i kritiskt tänkande, Nordstedts juridik, uppl. 1, Visby.

Singer Anna (2019), Barnets bästa- om barns rättsliga ställning i familj och samhälle, upplaga 7, Norstedts juridik.

Swärd Susann (2016) Barnkonventionen i praktisk tillämpning, handbok för socialtjänsten, upplaga 1:1, Wolters Kluwer, Polen.

Wenander Henrik, Önerfors Trolle Elsa (2019), Att skriva rätt; goda råd för att skriva uppsats i juridik, upplaga 2, Nordstedts juridik.

Övrigt

SOSFS 1997:15, Socialstyrelsens allmänna råd om tillämningen av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

JO-fall

JO 1998/99 s 294.

JO 2014/15 s 426.

JO 2018/19 s 546.

Artiklar

Boqvist Hildingson Anna-Karin (2018), ” Äntligen stärks barns rättigheter”, GP Debatt, <<https://www.gp.se/debatt/%C3%A4ntligen-st%C3%A4rks-barns-r%C3%A4ttigheter-1.6529539>>, besökt 2019-09-17.

Munck Johan (2014), "Rättskällor förr och nu", Juridisk publikation-jubileumsnummer.

Regeringskansliet (2015), Kommunal organisation och styrning, <<https://www.regeringen.se/artiklar/2015/04/kommunal-organisation-och-styrning/>> besökt 2019-12-16.

Elektroniska källor

Lönneheim Charlotte, Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga 24 §, Lexino 2019-05-04 (Karnov internet, besökt, 21 november 2019,numera JUNO, besökt 6 januari 2020).

Rättsfallsförteckning

Europadomstolens avgöranden:

Eriksson v. Sweden, 22/06/1989, 11373/85

Olsson v. Sweden (no 2), 27.11.1992, 13441/87

Rieme v. Sweden, 22.04.1992, 12366/86

HFD:

RÅ 83 2:109

RÅ 88 ref. 89

RÅ 88 ref. 79

RÅ 2005 ref. 66

HFD 2011 ref. 13

HFD 2017 ref. 40

Kammarrättsavgöranden:

Rättsfall 1

Rättsfall 2

Rättsfall 3

Rättsfall 4

Rättsfall 5

Rättsfall 6

Rättsfall 7

Rättsfall 8

Rättsfall 9

Rättsfall 10

Rättsfall 11

Rättsfall 12

Rättsfall 13

Rättsfall 14

Rättsfall 15

Rättsfall 16

Rättsfall 17

Rättsfall 18

Rättsfall 19

Rättsfall 20

Rättsfall 21

Rättsfall 22

Rättsfall 23

Rättsfall 24

Rättsfall 25

Rättsfall 26

Rättsfall 27